



จกกวาพีปนีย์ ทีปนินุเทโส นาม จตุตโถ กณโท

อิทานิ ทีโป กถุยเต ๑ โโก ทีโป นามาติ ๑

มหาสมุทฺหชอมชณคคํ ฐานํ ทีโป นาม ยํ อนุตริปนุติ วุจจติ ๑ เตน
5 ปาตาลวคฺเค¹

อนุตริปํ จ ทีโป วา ชอมชณคคํ ถลนุติ

วุกฺคํ ๑ คณฺฐีกายญจ² ชอมชณคคํ ถลํ กมฺมภูคํ ทีโปติ โวหารียเตติ
วุกฺคํ ๑ โลกทีปกสวาราทิสฺส³ ปริภณฺพปพฺพคโต ทาหิรสุมิณฺหิ โลณฺสาคโร
อุทกโต ตตฺถ ตตฺถ สมฺภุคคปฺรวิยํ จตุตาโร มหาทีปา ทฺวิสทฺสสปริตฺตทีปา จ
10 ปคิณฺฐหีสฺสุติ วุกฺคํ ๑ ทีปสทฺโถ ปน ทฺวีหิ ภาเคหิ อาปา เอตฺถ คตาคิ
ทีโปติ ชนฺชวคฺคภูคิกาย⁴ วุกฺคโต ๑ จตุรงฺคพเล⁵ ตฺ ฑิป ฑิตฺติปกาสนฺสุ ๑
ชอมชณฺเด ฑิปฺนุติคิ ทีปา ๑ ฑิปฺนุติ เอตฺถ สทฺธมฺมาติ วา ทีปาติ

1 อ. ป. /205

2 สฺจฺจ : ไม่มีข้อความนี้

3 สคฺคณฺ จังคจจคค, "จกกวาพีปนีย์ กัณท์ที่ 1, 2, 3". (วิทยานิพนธ์

ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520),
หน้า 32.

4 สฺจฺจ : ไม่มีข้อความนี้

5 คัมภีร์นี้เป็นฎีกาอธิบายที่ปรึกษา มีต้นฉบับอักษรขอมอยู่ที่หอสมุดแห่งชาติ

ภูมिवัดภูมิกาย¹ วฑูวา ภูวธา กทานิ อาปานุยสุมิ เหตุภูเทติ ทีโป ฯ
วการอาการานัน โลโป ฯ อีสสู จาติ ปาตลวคคภูมิกาย² วฑูตํ ฯ

ทีโป ปน ปริตุคมาหาทีปวเสน ภูวโร โหติ ฯ ตตุถ ชมพูทีปาทย
จตุคาโร มหาทีปา นาม ฯ ภูมिवคเคป³

5

ปุพพิเทโท จามรโคยานัน ชมพูทีโป จ
อตุตรกรู เจติ สियุ จตุคาโรเม มหาทีปาคิ

10

วฑูตํ ฯ เตสุ เอเกโก ปญจสทปญจสทปริตุคทีปปริวาริทธิ ฯ ลุงกาทีปาทย
ภูวิสทสสุททุกทีปา ปริตุคทีปา นาม ฯ มหาทีปปุปมาณนุค ทสสทสสโยชน
ชมพูทีโป อมรโคยานัน สตุคทสสโยชนัน ตถา ปุพพิเทโท อตุตรกรู
อฏฐสทสสโยชนิตี เอวมฏฐกาด⁴ วฑูตํ ฯ ทสสทสสโยชนิตี อิตํ
มนุสฺसानัน วสิคฏฐานัน อวสิคฏฐานัน จ สพพิ คเหตุวา วฑูตํ ฯ ตตุถ หนี
คิโยชนสทสสมตฺเตเอว ฐาเน มนุสฺสา วสนฺติ ฯ เตนฏฐงฺคตุตรวณณนาทีสุ⁵
วฑูตํ อัย กิร ชมพูทีโป ทสสทสสโยชนปริมาโณ ตตุถ จตุสทสสโยชนปุปมาโณ
ปเทโส อุกเณ อชฺโณคฺคโต สมฺมุโทติ สงฺขํ คโต คิสทสสโยชนปุปมาเณ
มนุสฺสา วสนฺติ คิสทสสโยชนปุปมาเณ หนีมา ปติฏฐิตีติ ฯ ภูมิกายญ⁶
ทสสทสสปริมาโณ อายามโต จ วิตุถารโต จาติ อธิปฺปาโย ฯ เตนหา

15

¹ สฺวจิ /707
² สฺวจิ /517
³ อ. ป. /54
⁴ ส. ปา. 1/126
⁵ ม. ปุ. 3/273, ป. สฺ. 3/32-33, สฺ. ที. 1/423
⁶ สฺกฺภณ จังกาจิตฺต, "จักกวาทีปนี กัณฺธที 1, 2, 3.", หน้า 69.

คฤดาภิ อาที ๑ อุตเทณ ๑ โขโธโต ตพโกติ สตุทานิ ปุณฺณทฺขเยนาติ
วฺตุคํ ๑ วินยฺฎีกายมฺปิ¹ เอวํ วฺตุคํ ๑ อมรโกยานํ สตุคฺคหฺสฺสโยชนนฺติ
อาทีสุปิ อายามโต จ วิตุถารโต จ ปฺมาณํ ทสฺสิตนฺติ เวทิตพฺพํ ๑

5 ชมฺพฺพทีโป สกฺกฺขสฺสณฺฐานโน อมรโกยานโน อาทาสสณฺฐานโน ๑
ปุพฺพวิทฺเทโ อุตฺตจฺจนฺทสฺสณฺฐานโน อุตฺตรกรฺร ปี้สฺสณฺฐานโน ๑ ตํ ตํ ทีปวาสินี
คํ ตํ ปริวารทีปวาสินี จ มฺขํปิ ตํ ตํ ทีปสณฺฐานนฺติ วทนฺตีติ อิทฺมฺปิ
วินยฺฎีกายเมว² วฺตุคํ ๑ ชินาลงฺการฎีกายมฺปิ เตสุ ชมฺพฺพทีเป มนฺตุสฺสานิ
มฺขํ ๑ รตฺตปญฺจสรสณฺฐานํ ปุพฺพวิทฺเทหานํ มฺขํ อุตฺตจฺจนฺทสฺสณฺฐานํ อุตฺตรกรฺรณํ มฺขํ
จตุรฺสฺสปีสฺสณฺฐานํ อมรโกยานานํ มฺขํ ปุณฺณจฺจนฺทสฺสณฺฐานนฺติ วฺตุคํ ๑

10 โลกทีปฺกสฺสारे ปน อายามโต จ วิตุถารโต จ ทสฺสหฺสฺสโยชนโน
شمฺพฺพทีโป สกฺกฺขปญฺจสรสณฺฐานโน ๑ ปุพฺพวิทฺเทโ วฏฺโฏ อาทาสสณฺฐานโน
สตุคฺคหฺสฺสปฺปมาโล อายามวิตุถาเรน ๑ อุตฺตรกรฺร จตุรฺสฺสปีสฺสณฺฐานโน
อฏฺฐสฺสหฺสฺสปฺปมาโล อายามวิตุถาเรน ๑ อมรโกยานํ อุตฺตจฺจนฺทสฺสณฺฐานํ
สตุคฺคหฺสฺสโยชนปฺปมาณํ อายามวิตุถาเรน ๑ ตํ ตํ ทีปวาสินี มฺขํ ตํ ตํ

15 ทีปสณฺฐานนฺติ วทนฺตีติ วฺตุคํ ๑ โลกปญฺญตฺติปกรณฺณี อมรโกยานทีโป
อุตฺตจฺจนฺโท ปุพฺพวิทฺเททีโป วฏฺโฏ อุตฺตรกรฺรทีโป จตุรฺสฺสโสติ วฺตุคํ ๑ อิติ
วินยฺฎีกาทีสุ³ อมรโกยานสฺส วฏฺฏกา ปุพฺพวิทฺเทสฺส อุตฺตจฺจนฺทสณฺฐานกา
วฺตุคฺคา ๑

20 โลกทีปฺกสฺสาราทีสุ ปน ปุพฺพวิทฺเทสฺส วฏฺฏกา อมรโกยานสฺส
อุตฺตจฺจนฺทสณฺฐานกาติ เตสํ วิรุพฺพคํ อุตฺตวา วิมฺสิตฺตวา มฺขุคฺคกรํ คเหตุทพฺพํ ๑

1 ตา. ที. 1/423
2 ตา. ที. 1/423-424
3 ตา. ที. 1/423

5 ปุพฺพวิเทโหติ เอกฺกํ ปนํ ปุพฺพสทฺตสฺสทฺตวิฆาณสวณฺณคฺคิเยน ๑
 อมรโกชยานนฺตฺติ เอกฺกํ ปุชฺชปาปรนฺตฺติ เอกฺกํ วิย อปรสทฺโทว อิจฺฉิตฺตพฺโพ ๑
 น อชโร ทฺวํ อมโร ภวาทิ เอกฺกํ วิย อมรสทฺโทติ วิญฺญาตฺติ ๑
 เตน มฺลปญฺญาสเก สติปญฺญาณสํสํกฺกตวณฺณาย¹ อมรโกชยานโต อากคมนฺนุสฺเสติ
 อวารสิตปฺปเตสฺส อปรนฺตฺตชนปฺปโหติ นามิ ลลิตฺติ วุทฺถํ ๑ อมรปฺปรเกติ เหฏฺฐา
 วิย อิทาปิ ปจฺฉิมทิสาวาจโก อมรสทฺโท ๑ มหาสึหนานสํสํกฺกตวณฺณาย²
 อปรปฺปรเกติ ปฺรสุตฺต อปรเร ปจฺฉิมทิสายนฺตฺติ อตุโถติ วุทฺถํ ๑

10 ชมฺพฺพทีปฺปสฺส ปนเนกฺกํ นกราทิหิ สมนฺนาคคตา อฏฺฐกถาทิสฺส³
 วุทฺถกนเยน เวทิตฺตพฺพา ๑ มหาสมยสํสํกฺกตวณฺณาย⁴ ทิ ทิกฺขชฺชทฺถํ เตสฺสญฺฐิยา
 นกรสทฺตฺสเสสฺส นวนวฺทฺติยา โทณฺมุขสทฺตฺสเสสฺส ฉนวฺทฺติยา ปญฺญาณโกฏฺฐิตสทฺตฺสเสสฺส
 ฉนปฺปญฺญาสาय รตนากเรสฺสทฺติ สกคฺชชฺชมฺพฺพทีเปติ วุทฺถํ ๑

15 ทฏฺฐิกาสฺส⁵ จ ชมฺพฺพทีเป กิร อาทิตฺโต เตสฺสญฺฐิมตฺตคานิ นกรสทฺตฺสทานิ
 อฺปฺปนฺนทานิ ตถา ทฺตฺติยํ ตถา ตตฺติยํ ๑ ตํ สมนฺนายาท ทิกฺขชฺชทฺถํ เตสฺสญฺฐิยา
 นกรสทฺตฺสทานิ ทานิ สมฺบิณฑิตฺวา สทฺตฺสทฺสโต ปริ อสึทิตฺสทฺตฺสทานิ นวสทฺตฺสทานิ
 จ โหนฺตฺติ ๑ นวนวฺทฺติยา โทณฺมุขสทฺตฺสเสสฺสทฺติ นวสทฺตฺสทานิฉนวฺทฺติสทฺตฺสเสสฺส

1 ป. ส. 1/312
 2 ป. ส. 2/28
 3 ส. วิ. 2/368-369, ส. ที. 1/243
 4 ส. วิ. 2/368-369
 5 ส. ที. 1/243

โทณมุขเสตุ ๑ โทณมุขนที ๑ มหานครเสตุ อายุปตฤทธิฐานภูต ปาพนกร
 วุจจติ ๑ ฉนวนุติยา ปฏฏนโกฏิสทสทสเสตุติ ฉโกฏิอนิกนวุติโกฏิสทสทสสพฏฏเนสุ ๑
 ทามุพปณัติที่ป่าที่สุ ฉปฏฏณาสาย รตนากเรสุติ วุคฺค ๑

5 วินยฎีกายมปิ¹ สุกุมตฏฐกถาฎีกาโย² เอกโต กถวา ชมพูทีโป
 ฉนวนุติยา ปฏฏนโกฏิสทสทสเสติ ฉปฏฏณาสาย รตนากเรติ ฉนวนุติยา
 โทณมุขสทสทสเสติ ติกุชคฺคฺ เตสฏฐริยา นครสทสเสติ ๑ สมบุณาคโต ๑
 ชมพูทีเป กิร อาทิตโต เตสฏฐิมุตตานิ นครสทสทานิ อุปปนุนานิ ทถา
 หุติยํ ทถา ทคิยํ ตานิ ปน สมปิณฺฑเพทฺทวา สทสทสสโต ปรี อสีติสทสทานิ
 ๑ นวสทสทานิ ๑ โทณฎีกิ วุคฺค ๑

10 มหาสทฺสสนจกุกกุกิกิลาเล ปน ชมพูทีเป จตุราสีตินครสทสทานิ
 อเหสุ ๑ วุคฺค³ เหน้ กถวตา รมฺญโญ อานนุท มหาสทฺสสนสฺส
 จตุราสีตินครสทสทานิ อเหสุ ๑ กุสวาทิราชธานีปมฺขานีติ ๑ ทถา
 ชมฺมาโสกราชกาเล⁴ ๑ เณ สมบุคฺคปสาธาิกาย⁵ สกถชมพูทีเป จตุราสีติยา
 นครสทสเสสุ จตุราสีติวิหารสทสทานิ กการาเปสีติ วุคฺค ๑

15 ชมพูทีเป กิร เหน้ริมโกฏิยา จตุราสีตินครสทสทานิ โทณุติ ๑
 ทคฺคต นคร สํสาขานครมฺมปฺรเวเสน หุวิธํ โทติ ๑ ทคฺคต มฺมปฺรณนาม

1 ส. ท. 1/423

2 ที. มท. 10/216, ส. วิ. 2/368-369, ส. ท. 1/243,
 ส. ป. 1/90

3 ที. มท. 10/216

4 ส. ท. 1/203-205

5 ส. ป. 1/119, ส. ป. 1/256

พาราณสีอาทิ มุลปุระโต อญญุ สาขานครี นาม ฯ วุตตญุที ปุริวฤเค¹

5

สาขานครมณญุทร	ยนต์ มุลปุระ ปุริ
พาราณสี จ สวตฤตี	เวสาดี นิถิดาหี
โกสมพุชเชนิ โย ทกุก-	สีดา จมูปา จ สาคล
สุสมารศิริ ราช-	คหิ กปิลวตฺต จ
สาเกตนิมิตตญุโจ-	กุกฏฐา ปาฏฐิปุตฺตก
เชตตฺตริ ตฺ สจฺจสฺส	กฺสินาราทโย ปุริตี ฯ

กฏฐีกายญุ² มุลปุระ อญญุทร มุลปุริ วชฺเชตฺวา ยํ ปุรมตฺติ โยชนวิทฺติณฺณํ
ปากราหิปริกษิตํ ทํ มุลปุระสฺส ตฺรฏฐานีเยสฺส สาขาสทิสฺสวทา สาขานครญุที
วุตฺตํ ฯ

10

พาราณสีสหทาหิเน ปันตฺโต ทตฺต ทตฺต วุตฺตนเยเนว เวทิตฺตฺโพ ฯ
ปุริวฤคฺฐีกายญุ³ วานรสีถํ คํสญฺฐานเ วา ปาสาโต เอตฺต อตฺถิตี
วานรสีถนฺติ วตฺตพฺเพ วสฺส พตฺตํ วชฺเชนิปริยายํ ทิสํ อตฺตํ สสฺส โลปญฺจ
กตฺวา พาราณสีตี วุตฺตํ ฯ พาราณสา นาม นที พาราณสาย อวิทฺุเร
ภวา นครี พาราณสีตี ปฏิสนฺนทามกฺควณฺณนา ฯ

15

สวตฤตี⁴ สวตฤตฺส นาม อิตฺโน นิवासญฺฐานญุตา นครี ยถา
กานฺตี มากนฺตีติ เอวํ ทาว อกฺขรจินฺตกา ฯ อญฺญุกถาจรียา ปน ภูณฺตี

1 อ. ป. /59
 2 สฺจ /873
 3 สฺจ /656-657
 4 สฺจ /880

ยัม กิณฺจิ มนุสฺसानิ อุมฺปิโลกปริโลกิ สัพฺพเมตฺถ อตฺถิถี สวาทฺถิ¹ ฯ
สตฺถสมาโยเก จ ก็ ภณฺณมตฺถิถี ปุจฺฉิเต สัพฺพมตฺถิถี วจนฺมุปาทาย
สวาทฺถิ

5

สพฺพทา	สพฺพปกรณิ	สวาทฺถิยัม	สโมหิติ
คตฺตมา	สพฺพมุปาทาย	สวาทฺถิถี	ปุจฺฉิเต ฯ
โกสลานิ	ปฺริ รณฺมํ	ทสฺสเนยฺยัม	มโนรมิ
ทสฺสิ	สทฺเทหิ	อวิวิตฺตํ	อนุนฺปานสมายุตฺตํ
วุทฺธิเวปฺปุลลํ	ปคฺคํ	อิทฺธํ	นิทํ มโนรมิ
อาลคมฺนทาว	เทวานิ	สวาทฺถิ	ปฺริมฺมุทฺตมนฺติ

10

สพฺพทาสวตฺถตฺตวณฺณนา² ฯ

มจฺจคตฺถตฺตวณฺณนายนฺตุ³ ตํ กิร สวตฺถสฺส นาม อิลิโน
นิวาสนฺนุสฺรานฺนุทํ โทถิ คตฺตมา ยถา กุสฺมพฺพสฺส นิวาโส โกสมฺพฺพิ
กากนฺนทสฺส นิวาโส กากนฺนํ เอวํ อิตฺถิถิสิงฺกวเสน สวาทฺถิถี วุจฺฉิเต ฯ
ไปฺรภาภา ปน วณฺณนฺยนิ ยตฺตมา คตฺตมิ สฺรานเ สตฺถสมาโยเก ก็
ภณฺณมตฺถิถี ปุจฺฉิเต สัพฺพมตฺถิถี อาห ฯ คตฺตมา ตํ วจนฺมุปาทาย
สวาทฺถิถี⁴ วุจฺฉิเต เอตฺถกเมว วุทฺถํ ฯ

15

เวสาลียนฺติ เอวณฺณนามเก อิตฺถิสิงฺกวเสน ปวตฺตโวทาเร นคเร ฯ
กณฺหิ นกรํ ทิถุชฺชตฺตํ ปากการปฺริกฺขเขปวตฺตเนน วิสาถิฏฺฐตฺตฺตา เวสาลีติ

¹ ป. ช. /122
² ป. ส. 1/81-82
³ ป. โช. 2/82
⁴ ป. โช. 2/82

วรุจติ ฯ อิทมปิ จ นคร สหุญญตปุตฺเตเยว สมมาสมุหุเข
สพฺพการเวปฺปุลลตฺตํ ปุตฺตบฺติ เวทิตพฺพนฺติ ตตฺติยปารราชิกวณฺณนา¹ ฯ กํ
กิริ อปรปรํ วิสาสิญฺจตฺตตฺตว เวสาสิตี สงฺขํ คตํ ฯ ตตฺตรายมนุสฺสพิทกา ฯ

5 พารานตีรญฺโญ กิริ อคฺคฺมเหสียา กุจฺฉิมฺหิ คพฺโถ สญฺฐาสี ฯ
สา อุตฺตวา รญฺโญ นิเวเหสี ฯ ราชา คพฺพปรีหารํ อทาสี ฯ สา สมฺมา
ปรีหาริยมาณคพฺภา คพฺพปรีปาทกาเส วิชายนนฺทรํ ปาวีสี ฯ ปุญฺญวณฺ์นํ
ปจฺจุตฺตสมเข คพฺพวภูฐานํ โทหิ ฯ สา จ ทาส อญฺญตรา ฯ เตน
10 ปจฺจุตฺตสมเขน อลตฺตกปฏฺฉนฺนุชิวกปฺปฺเปสพิสํ มํสเปสี วิชานี ฯ ตโต อญฺญา
เทวียโย สุวณฺณพิมฺพสพิเส ปุตฺเต วิชานนฺติ ฯ อคฺคฺมเหสี มํสเปสินฺติ รญฺโญ
ปฺรโต มม อวญฺโณ อปฺปชฺเชยฺยชาติ จินฺเตตฺตวา เตน อวณฺณเขน กํ
มํสเปสี เอกสฺมิ ภาชเน ปกฺขิปีตฺวา ปฏิกฺขชิตฺตวา ราชมุทฺทิกาย ลฺยเจตฺตวา
คฺงคาย โสเท ปกฺขิปาเปสี ฯ มนุสฺเสหิ นพฺพิทมตฺเต เทวตา อารกฺข
15 สํวิหสิสุ ฯ สุวณฺณปฏิกฺกญฺเจตฺตว ชาติหิงฺกุดเกน พารานตีรญฺโญ อคฺคฺมเหสียา
ปชชาติ อิกฺกชิตฺตวา พนฺธิสุ ฯ ตโต กํ ภาชนํ อุมฺมิภยาทีหิ อนฺนปพฺพตํ
คฺงคาโสเตน ปายาสี ฯ

เตน จ สมเขน อญฺญตโร ทาปโส โคปาลกฺกุลํ นิสฺสาย
คฺงคาคีเร วิหริตี ฯ โส ปาโถว คฺงคโมคฺคินฺโณ กํ ภาชนํ อากฺจณฺ์นํ
ทิสฺสวา ปํสูกฺกสณฺญาเยว อคฺคฺมเหสี ฯ อเถตฺต กํ อคฺคฺมปฏิกํ ราชมุทฺทิกาดญฺจนญจ
ทิสฺสวา มุญฺจิตฺตวา กํ มํสเปสี อพฺพส ฯ ทิสฺสวานสฺส เอตทโหสี สียา คพฺโถ

¹ ส. ปา. 1/474

² ในมหาสิหนานสุตฺตวณฺณนา ไซ้ : อลตฺตกปฏฺฉนฺนุชิวกปฺปฺเปสพิสํ

5 ทลา หิสฺส หุกฺกนฺนฺชฺฐีภาโว นคฺคิ อสฺสํ เหนฺวา สฺมุเช โสภาเส
 ฐเปสิ ๑ อต อพฺพมาสจฺเจเน เหนฺ มิสฺเปสิโย อเหฺลฺ ๑ ทาปโส
 ทัสฺสา สาชฺคกฺโร ฐเปสิ ๑ ตโต ปุณ อพฺพมาสจฺเจเน เอกเมกิสฺสา
 10 มิสฺเปสิยา หตฺตปาหิสฺสาเนหฺคฺคาเย ปญฺจ ปญฺจ ปีฬา สณฺฑทิสฺ ๑ อต ตโต
 อพฺพมาสจฺเจเน เอกา มิสฺเปสิ สฺวณฺณตฺติมฺพทฺทิสฺ ทารโก เอกา ทาริกา
 วโหสิ ๑ เคสฺ ทาปสฺสสฺ ปุคฺคตฺสเนโห อปฺปชฺชชฺ ๑ อญฺญุญฺจโก จสฺส ชีริ
 นิพฺพทฺทิตฺ ๑ ตโต ปญฺจทฺทิตฺ ชีริทฺทิตฺ สนิ ๑ โส ภาทฺทิตฺ ภาทฺทิตฺวา ชีริ
 ทารกานํ มุเช อาสิญฺจติ ๑ เคสฺ ยํ ยํ อุตฺโร ปวิสฺติ ตํ ตํ สพฺพํ
 15 มณฺเฑาะชนคฺทํ วย หิสฺสติ ๑ เอวํ เค นิจฺจวิ อเหฺลฺ ๑ อปเร อาหฺสิ
 สิชฺุเพทฺวา ฐปิตา วย เนสํ อญฺญมญฺญํ สินฺจวิ อโหสิติ ๑ เอวํ เค
 นิจฺจวิตาย วา สินฺจวิตาย วา สิจฺจวิทฺติ ปญฺญายิสฺ ๑ ทาปโส ทารเก
 โปเสยฺโบท อสฺสฺเร ความํ ภิกฺขุชาย ปวิสฺติ ๑ อติทฺวา ปฏิกฺกมฺติ ๑ ทสฺส
 ๒0 ตํ พุยาปาริ¹ ญฺจวา โภปาลกกา อาหฺสิ ภาทฺเต ปพฺพชิตานํ ทารกโปสนํ
 ปสิไฟฺโธ อมฺหากํ ทารเก เทถ มยํ โปเสยฺยาม ทุมฺเห อตฺตโน กมฺมํ
 กโรตฺวา ๑ ทาปโส สาชฺคทฺติ ปฏิสฺสฺสฺมิ ๑ โภปาลกกา ทฺทิตฺยทิวเส มคฺคํ สมํ
 กทฺวา ปฺปฺเปหิ โอภิริทฺวา อชฺชปฏากานิ อสฺสาเปทฺวา ทฺริเยหิ วชฺชมาเนหิ
 อสฺสํ อากตา ๑ ทาปโส มหาปฺปญฺญา ทารกทาริกา อปฺปมาเทเนว
 วทฺเตถ วทฺเตทฺวา จ อญฺญมญฺญํ อวาทวิวาทํ กโรต ๑ ปญฺจโครเสน
 ๒๕ ราชานํ โทเสทฺวา ภูมิกากํ กเททฺวา นกรํ มาเปถ ททฺถ กุมารํ
 ๓๐ อภิสฺสิญฺจลาติ วทฺวา ทารเก อทาสิ ๑ เค สาชฺคทฺติ ปฏิสฺสฺสฺมิทฺวา ทารเก
 เนทฺวา โปเสสฺ ๑

ทารกา วุฑฺฒิมนฺวาย กิณฺนตา วิวาทญฺฐาเนสฺ อญฺญเ
 โภปาลกทารเก หคฺคเณมิ ปาเทเนมิ ปทรนฺตฺติ ๑ เค โรทฺนติ ๑ กิสฺส

¹ พุยาปาริ : ความชวนชวน

- โรหิตาติ จ มาตานิภูติ วุคตา อิเม นิมาตานิภูติกา ทาปสโปสิตา อมุเท
 อติวิย ปทรุคิตี วทนุติ ๑ ตโต แลส์ มาตานิภูโร อิเม ทารกา อญญ
 ทารเก วิวาเชนตี ทุกุชาเปนตี น อิเม สุกเทศพพา วชเชกพพา
 อิเมติ อาหุสุ ๑ ตโต ปฏติ กิร โส ปเทโส วชชิตี วุจจติ
- 5 โยชนสทปริมาเดม ๑ อต ตั ปเทส โคปาดกา รารานั โคเสถวา
 อกุกเหตุ ๑ กุก ๑ นคร มาเปตวา โสฬสวสุสุเทสิกั กุมาร อภิสิญจิกวา
 รารานั อักสุ ๑ ตาย จสุส ทาริกาย สหสิ วาเรยั กตุวา กติกั อักสุ
 น พาทิรโค ทาริกา อาเนคพพา น อิตอ ทาริกา กสุสจ ทาทพพาติ ๑
 เทสั ปชุมสวาเสม เทว ทารกา ซาตา ธีตา จ ปุกโต จ ๑ เอว
- 10 โสฬสกุชตุ เทว เทว ซาตา ๑ ตโต เทสั ทารกา ยดาทุกัม
 วทตุนาน อารามุชยานนิवासนฐฐานเปริวารตมปุตตี คเหตุ อปโปไนนุคั นคร
 คิกุชตุ คาวุกนตเรน คาวุกนตเรน ปริกขิปิสุ ๑ กสุส ปุนปุน วิสาจิกกตุตา
 เวสาสิเทว ว นามิ ซาคนุติ มหาสิหนาทสุตตวณณา¹ ๑ ตตา
 รตนสุตตวณณา² ๑
- 15 คิกุชตุ วิสาจิกกตุตา เวสาสิ³ ๑ อิสเสกขุเต อี ๑ มติ
 หีสาย ๑ อโธ ๑ อสุสิคั มิติตาติ ปุริวคกัฎฐิกา⁴ ๑ มติยตีติ มิติตา ปุริตี
 โมกคตุตาน ๑ อาหุติ กั รฐุมปิ นครุมปิ วุจจตี อาฬวกสุตตวณณา⁵ ๑
 อลั วิฐนเมกุก อตุตีติ อาหุ⁶ ๑ วิ ๑ เทกมจ ๑

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1 ป. ส. 2/25-28
 2 ป. ช. 1/174-176
 3 ส. จ. 1/824
 4 ส. จ. 1/720
 5 ตา. ป. 1/371
 6 ส. จ. 1/275

5 กุส อวหายนะ ๑ ขาหต ปิวตติ อาทีติ ทสที่ สหุเพติ
 โกสมุที เอกุตติ โกสมุที ๑ โส นหาติ ๑ โกสมุพรุกขวนตตาย วา
 โกสมุที¹ กุสมุพสุส อีดีโน อสุสมปทโต จ อวิหุเว มาปิตตตตติ เอเกติ
 ปุริวคคฎีกา ๑ โกสมุพิยบติ เอวณนามเก นกเว ๑ ตสุส อวรามโปกขรณีอาทีสุ
 ๕ เตะ เตะ ฐาเนสุ โกสมุพรุกขา ว อสุสนุนา อเหตุ สสุมา โกสมุพีติ
 สงข อคมาสี ๑ กุสมุพสุส นาม อีดีโน อสุสมปทโต อวิหุเว มาปิตตตตติ
 เอเกติ โกสมุพสุทตวณณา² ๑

10 อตุล วิป ขยติ ยตุล สา อชฺชเชนี³ ๑ ยุ นหาติ ๑ ตกุก
 โอเส ๑ โอ โอโส โอนปุรณ ๑ ตกุกน ตกุกโก ๑ โส สีส สภาโว
 ยตุล สา ตกุกสีลา⁴ ๑ โย หิ ปุริสกาเรน อูโน โส ตตุล คนตุวา
 ตมฺน ปุเรตีติ ๑ จมฺ อทเน ๑ โป ๑ จมฺปาทิ ปุริวคคฎีกา⁵ ๑ จมฺนติ
 อทนติ เอกุตติ จมฺปานทรนติ โมลคคฺฉาน⁶ ๑ จมฺปายนติ เอวณนามเก
 นกเว ๑ ตสุส กิร นครสุส อวรามโปกขรณีอาทีสุ เตะ เตะ ฐาเนสุ
 ๑๕ จมฺปกรุกขา ว อสุสนุนา อเหตุ ๑ สสุมา จมฺปาทิ สงข อคมาสีติ
 กนฺทรกคฺฉทวณณา⁷ ๑

1 สฺจ 380-381
 2 ป. สฺ. 2/524 ปัจจุบันใช้ : โกสมุพสุทตวณณา
 3 สฺจ 290
 4 สฺจ 465
 5 สฺจ 425
 6 สฺจ 425
 7 ป. สฺ. 3/1

5 สถานัน อากโร อุมปุตฺติฐานัน สากโร โสเอว สากล¹ ๗
 สุมฺมารสนฺฐานโน คิริ เอตฺถาถิ สุมฺมารคิริ ๗ สุมฺมาโร คายติ เอตฺตส
 มาปิตกาเลติ ๗ สุมฺมารคิริ ๗ เก สหฺเท อีโรติ ปฺริวคฺคฏีกา² ๗
 สุมฺมารคิเรติ เอวณฺนามเก นกรเว ๗ ตสฺส กิร นกรสฺส วตฺตฺตฺปฺริวคฺคหทิวเส
 อวิคฺคเร อทฺททเท สุมฺมาโร สหฺททกาสิ คิริ นิจฺจาเรสิ ๗ อถ นกร
 นิยฺมิเต สุมฺมารคิริเตว ๗ นาม อคฺคฺคิ อนฺมานสฺสทฺตวณฺณา³ ๗
 สุมฺมารสนฺฐานทฺตว สุมฺมาโร นาม เอโก คิริ ๗ โส ตสฺส นกรสฺส
 สมิเป ตสฺมา ทํ สุมฺมารคิริ เอตฺตส อคฺคฺคิ สุมฺมารคิริติ วุจฺจตีติ เกจฺติ
 คฏีกา ๗

10 ราชฺหิเอว อาบิพฺจฺจวเสน ปฺริวคฺคหิตพฺพทฺตา วสิทพฺพทฺตา
 ราชทหนฺติ ปฺริวคฺคฏีกา⁴ ๗ ทฺพฺติ มนฺธาตุมหาโควินฺทาหิ ปฺริวคฺคหิตทฺตว
 ราชทหนฺติ⁵ วุจฺจตี ๗ อญฺเญ เจตฺถ ปกาเร วณฺณยฺนตี ๗ กิณฺเตหิ ๗
 นามไวหารเมตํ ตสฺส นกรสฺส ๗ ทฺมฺปเนตํ พฺพทฺตาเล จกฺกวตฺติกาเล จ
 นกรํ โหติ เสสกาเล สฺสญฺญํ ยกฺขปฺริวคฺคหิตํ เหนํ วสนนํ ทฺตว
 15 คิณฺฐตีติ รทวิเนตฺตวณฺณา⁶ ๗ สามณฺญฺยผลสฺสทฺตคคิยปารราชิกวณฺณนาสุปิ⁷
⁸

1 สฺจ 1/874
 2 สฺจ 1/897
 3 ป. สฺ. 2/86
 4 สฺจ 1/752
 5 ส. ที. 1/85
 6 ป. สฺ. 2/179, ส. ปา. 1/337
 7 สฺ. วิ. 1/168
 8 ส. ที. 2/173-174, ส. ปา. 1/342 : น่าจะเป็นพุกิยปารา-

ชิกวณฺณนา เพราะไม่มีข้อความนี้ในคคิยปารราชิกวณฺณนา

ราชกหสนหตุโก ภูโต ฯ

ปัฐมกุฎีกาย¹ อาทิกาคเ กบิลสุต นาม อิลโน นีวสานฏฐานตุตา
กบิลวตุถุติ ภูตํ ฯ กบิลวตุถุสมินฺติ เอมูนนามเก นกเร ฯ ตญฺหิ กบิลสุต
อิลโน นีวสานฎฐาเน กตตุตา กบิลวตุถุติ ภูตญฺหิ จุฬหุทททททททททททท² ฯ

5 ปัฐมกปฏิทานํ กิร รญฺโญ มหาสมมตสุต โรโซ นาม ภูโต
อโกลิ ฯ โรชสุต วรโรโซ ฯ วรโรชสุต กดูยาโฆ ฯ กดูยาผลสุต
วรกดูยาโฆ ฯ วรกดูยาผลสุต มนฺธาตา ฯ มนฺธาทสุต วรมนฺธาตา ฯ
วรมนฺธาทสุต อโปสโต ฯ อโปสตสุต วโร ฯ วรสต อปุวโร ฯ อปุวรสต
มฆเทโว ฯ มฆเทวสุต ปรมุปราย จตุราสีติ สตุตยสทสุตทานิ อเหตุํ ฯ
10 เทตํ ปจฺจโต ตโย โอฎกากวํสา อเหตุํ ฯ เทสุ ตตยโอฎกากสุต ปญฺจ
มเหสีโย อเหตุํ ฯ หตุธา จิตฺตา ชนฺตุ ชาลินี วิสาชาติ ฯ เอเกกิสฺสา
ปญฺจ อิตฺถิสฺทานิ ปวิวารานิ ฯ สพฺพเขฎฺฐิกาย จตุตาโร ภูตฺตา โอฎกามุโข
กรกญฺโต หตุถินโก สิณฺปุโรติ ฯ ปญฺจ ชีตโร ปิยา สุปฺปิยา อานนฺทา
วิจิตฺตา วิจิตเสนาคี ฯ อิติ สฺวา นว ภูตฺเต วิชายิตฺวา กาลมกาสิ ฯ

15 อถ ราชา อญฺญํ ทวี อภิรุปํ ราชนีตฺรํ อาเนตฺวา
อฎกมเหสีญฺฐาเน ฐเปสิ ฯ สฺวา ชนฺตุ นาม ภูตํ วิชยปี ฯ อถ นํ
ปญฺจมทิวเสว อลงกริตฺวา รญฺโญ หสุเสสิ ฯ ราชา กุญฺโฐ ตสุตสา วรํ
อทาสี ฯ สฺวา ฉฺวาทเกหิ สทฺธิ มนฺเตตฺวา ภูตฺตสุต รชฺชํ ยาจิ ฯ ราชา
นสุต วสดี มฆ ภูตฺตานํ อนฺตรายํ อิจฺจสีติ ตชฺเชสิ ฯ สฺวา ปุณฺปุณฺ
20 วิโต ราชนํ ปวิโตเสตฺวา มหาราช มุสาวาโห นาม น ฏฏกิตฺติ
อาทินิ วตุวา ยาจทิเยว ฯ

¹ สฺวี /332

² ป. สฺ. 2/80 ใน ปปญฺจสุทฺธิ ไซ้ : จุลลทททททททททททททททท

5 อด ราชชา ปุฏเท อามนุเทสิ อหิ ตาตา กุมหากิ กนิฏฐิ
 ชนุกุมาริ ทิสฺวา ตสฺส มาตุ สหสา วริ อทาสี ฯ สา ปุฏทสฺส ราชฺช
 ปริยาเมตุ อิจฺฉติ ฐเปตฺวา มงฺกลหฺตฺถิ มงฺกลอสฺสํ มงฺกลรตฺตญฺจ ยตฺตเก
 อิจฺฉณ ตตฺตเก หตฺถิอสุตฺรเถ กเหตฺวา กจฺฉณ มมจฺจเยน อากนฺตฺวา
 ราชฺช กาเรยฺยาดาทิ อญฺฐหิ อมฺวเจหิ สหฺมึ อญฺโยเชตี ฯ

10 เต นานปฺปการิ กนฺทิตฺวา ตาต อมฺหากิ โทสํ ชมถาติ
 ราชานํ เจว ราโชโรเช จ ชมาเปตฺวา มนฺนปิ ภาตฺถิ สหฺมึ คจฺฉามาติ
 ราชานํ อापฺจฺฉิตฺวา นิกฺขมฺตา กถิปิโย อาทาย จตุรฺรูกิณิยา เสนาย
 ปรีวฺกตา นครา นิกฺขมิตฺสุ ฯ กุมารรา ปิตุ อจฺจเยน อากนฺตฺวา ราชฺช
 10 กาเรสุสฺนฺติ คจฺฉาม เน อปฺปญฺฐามาติ จินฺเตตฺวา พฺหุ มนฺนุสฺสา
 อนฺนพฺพิตฺสุ ฯ ปฺรุมทิวเส โยชนมฺตฺตา เสนา อโหสิ ฯ ทฺถิยทิวเส
 ทฺวิโยชนมฺตฺตา ตถิเย ติโยชนมฺตฺตา ฯ กุมารรา มนฺนตฺถิตฺสุ มหา อญิ
 พลกาโย สเจ มยํ กิณฺจิ สามนฺตรราชานํ มหฺทิตฺวา ชนปฺหิ คณฺเหยฺยาม
 โสปิ โน นปฺปสฺสเหยฺย กิ ปฺเรสํ ปิฟาย กตฺตาย มหา อญิ ชมฺพฺพิทไป
 15 อธฺมญฺเญ นกริ มาเปสฺสสามาติ ฯ ทิมวณฺตาทิมฺชชา คนฺตฺวา นกรวทฺถุ
 ปรีเยสิตฺสุ ฯ

20 ตสฺมึ สมเย อมฺหากิ โทสิตฺคุโต พุราตฺมณฺมหาสาตฺถุเด
 นิสฺสพฺพเตตฺวา กปิตฺพุราตฺมโล นาม หุตฺวา นิกฺขมฺม อิตฺธิปพฺพชฺช ปพฺพชิตฺวา
 ทิมวณฺตปฺปสฺสเส ปโปทฺชรธิยา ตีเร สากวนสฺสยฺเต ปณฺณสฺวถิ มาเปตฺวา
 20 วสตี ฯ โส กิร ภูมิกถิ นาม วิชฺชํ ชานาติ ยาย อุตฺถิ อสตีทฺถุเด
 อากาเส เหนฺจฺจ จ ภูมิมิ กุณฺโฑสํ ปสฺสตี ฯ เอกสฺมึ ปเทเส
 กิณฺคฺมพฺลตา ทฺถิชินาวจฺฉา ปาจิเนาิมฺชชา ชายนฺติ ฯ สึทพฺพชฺชทโย มิคฺสฺกเร
 ทิเนวรา จ มณฺพฺกมฺมสิเก อนฺนพฺพชฺชามา ทํ ปฺเรสํ บํตฺวา น สกฺโกณฺติ
 25 เต อนฺนพฺพชิตฺคุ อญฺญทฺถุณฺ ฑเทหิ เต สนฺตฺชชิตฺตา นีวทฺตฺถิตฺถิเยว ฯ โส อญิ
 ปฺรวิยา อคฺคปเทโสติ ญฺตฺวา ตตฺถ อตฺถโน ปณฺณสฺวถิ มาเปสิ ฯ

5 อด เต กุมาร นกรวตฺถุ ปริเชตมาเน อตุกโน วสโนกาสิ
 อากเต ทิสฺวา ปุจฺจิตฺวา ทํ ปุจฺจตี ญฺทฺวา เตสุ อนุกมฺเป ชเนตฺวา
 อโวจ อิมสฺมี ปญฺจสาธฺวฺจาเน มาปิตํ นกรํ ชมฺพฺพีเป อตุกนกรํ ภวิสฺสตี
 เอกุถ ชาตปริเสสุ เอเกโก ปริสสตี ปริสสทสฺสปี อภิกวีกุ สกุขิสฺสตี
 10 เอกุถ นกรํ มาเปถ ปญฺจสาธฺวฺจาเน รณฺโญ มรํ กโรถ อิมสฺมี โองกาเส
 ฐฺทฺวา จฺจฺหาตปฺตฺโตปิ จฺจฺกถวตฺถุตีพเลน อติเสยฺโยติ ๑ นฺนุ ภนฺเต อฺยฺยสฺส
 วสโนกาโสติ ๑ มม วสโนกาโสติ มา จินฺตฺยิตฺถ มยฺหํ เอกปฺตฺเส
 ปญฺจสาธํ กฺทฺวา นกรํ มาเปตฺวา กปิตวตฺถุญฺตี นามํ กโรถาตี ๑ เต
 ทตา กฺทฺวา ตฺถถ นิวาสิ กปฺเปสฺสนฺตี อมฺพฺยฺยสฺสกุทวณฺณา¹ ๑
 15 มุขิสฺสกุทวณฺณนายมฺปิ กปิตวตฺถุญฺตฺตี อากตา ๑

15 กัฏฺโฐ อิโก สาวกฺตฺตี ๑ สตุทโยชนมตฺถเกตุ ๑ อนฺโตนกรํ
 สมฺพหํ อมฺหากํ ปริชโย มหนฺโต สเจ โรเจถ วเสยฺยาม เทวาตี ๑
 ราชชา สาชฺฐี สมฺปฏฺิจฺจิตฺวา ทสฺมี ฐาเน นกรํ มาเปตฺวา ทสฺส ทฺทฺวา
 อคมาสิ ๑ ทสฺมี ปฺเทเส ธายํ วสนฺนฺฐานสฺส กหิตฺตฺตา นกรสฺส
 15 สาเกตฺนฺเทว ว นามํ อโหสิตี ชมฺพฺพทวณฺณา² ๑ สาโก ราชฺชนํ ยฺยฺชฺชาทิสฺ
 สกุติ สญฺชาตา เอกุถาตี สาเกตํ ๑ สญฺชาตฺถเต อิโต ๑ สาโก นาม
 ราชกฺุมารโ เอกุถ อาทิกาเด สญฺชาโตตี วา สาเกต³

๑ อินฺทํ ปรมิสฺสริยภาวํ ปฺปาปฺณฺตี เอกุถาตี อินฺทปฺตฺตํ ๑ อินฺโท
 ๑ วา สกุโก เทวราชา ๑ โส ปฺตฺโต เอกุถาตี อินฺทปฺตฺตํ⁴ ๑

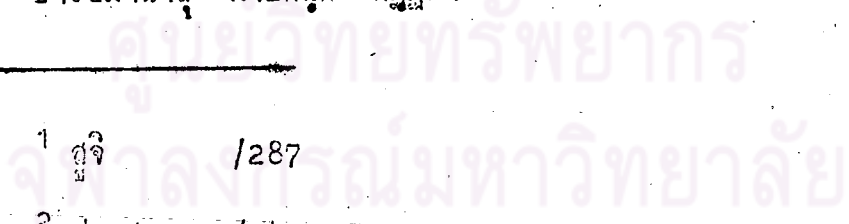
1 สุ. วิ. 1/319-322
 2 ช. ป. 3/49
 3 สุจิ /873
 4 สุจิ /282

อุกุกั ฆารยติ เอกสุส มาปิตกาเลติ อุกุกฐา ๑ วรรณวิกาโรติ
ปฏิวตฎีกา¹ ๑

5 อุกุกฐาบั วิหระตี เอกุต อุกุกาติ ทัปกา ๑ ทัณจ นคร
มณฑลทิวโส สุขโธ สุนกขตุกั มา อติถุมมีติ รตุติมุปี อุกุกาสุ ฐิตาสุ
มาปิตตุตา อุกุกฐาติ วุจจติ ๑ ทัณทัปกาสุ ฆาเลตุว่า ฆาริยมานาสุ
มาปิตตุตาติ วุตุกั โหตีติ มุลปริยายสุตุทวณนา² ๑ ทัสุส กิร นครสุส
วตุกั อุกุกา ฐเปตุว่า อุกุกาสุ ฆอมานาสุ อตุคเหตุ ทัสุมา อุกุกฐนุติ
วุจจติ ๑ โอบุกุกฐนุติปี ปาโร โสเขวตุโถติ อมพฐสุตุทวณนา³ ๑

10 อุกุกาสุ ฐิตาติ อุกุกฐา ๑ อุกุกาสุ วิชุไซทนต์สุ ๑ ฐิตา
ปติถุฐิตา ๑ มุลวิภุตชาติเปกุเขน สทหสิทธิ เวทิตพพา ๑ นิรตุตินเขน วา
อุกุกาสุ ฐิตาสุ มาปิตาติ อุกุกฐา ๑ อปเร ปน ภาณติ ภูมิภาคสมปตุติยา
มณฑุสสมปตุติยา อุกุกภณสมปตุติยา จ ส่า นครี อุกุกฐคณโยคโต อุกุกฐาติ
นามิ ลกตีติ ทัณฎีกา ๑ ทัถา จตุกุกงตุตุครฎีกา ๑ อุกุกฐาติ อุกุกาติ
ฆาริยมานาหิ มาปิตตุตา เอวံ ทัหตุโวหาริ นครนุติ จตุกุกงตุตุทวณนา⁵ ๑
15 ทัณหิ นครี มณฑลทิวโส สุขโธ สุนกขตุกั มา อติถุมมีติ รตุติมุปี อุกุกาสุ
ฆาริยมานาสุ มาปิตนุติ ทัณฎีกา ๑

1 ส. จ. /287
2 ป. ส. 1/14
3 ส. วิ. 1/303
4 ฐาติ แปลว่า วจนะ
5 ม. ป. 2/398



เตน โข ฌม สมเขน สุวิธวสุสการา มคตมหมามตุตา
 ปาฏลิกาเม นคร มาเปตตี^๑ จ ยาวตา อานนุท อริยายตน์ ยาวตา
 วณิปโต อิท อคตนคร ภาวิสุตติ ปาฏลিপุกต์ ปฏุเภทนุติ จ
 มตาปรินิพพานสุตตะ^๑ วุตต์ ๑ ปาฏลิกาเม นครนุติ ปาฏลิกาม นคร
 5 กตุวา มาเปตตี กตฺตว^๒ ๑ ปาฏลิกาม นคร กตุวาติ ปุพเพ
 ปาฏลิกาโมติ ลหุชนาม ฐาน อิทานิ นคร กตุวา มาเปตตี
 ปฏฐเปตตี กตฺตว^๓ ๑ ปาฏลิกาโมติ^๓ เวนุนามโก มคตมฏฐเ เอโก
 คาโม ๑ ทสฺส กิร คามสุต มาปิตทิวเส คามคตมฏฐาเน เทว ตโย
 ปาฏลจุงุรา ปฐวิท อุกฺกชชิตฺวา นิภูมิตฺ ๑ เตน ตํ ปาฏลิกาโมเทว ว
 10 โวหริตฺ ๑ ปาฏลิกาเม นคร มาเปตตี ปาฏลิกามสงฺฆาเต ภูมิปฺพเทเส
 มาเปตตี ๑ ปุพเพ ปาฏลิกาโมติ ลหุชนาม ฐาน อิทานิ นคร กตุวา
 มาเปตตี อคฺโคติ เกตฺตชชนฏฐีกา^๔ ๑ ทสฺมา ปาฏลิกาเม มาปิต
 นคร ปาฏลিপุกต์ นาม ภกตวา คหิตนามวเสน ๑ ปุริวคฺคกฺกายนุตฺ^๕
 ยสฺส มาปิตฏฐาเน ปาฏลิกามโก เอโก ทมฺมฏฐเ อตฺถิ ตํ
 15 ปาฏลিপุกต์ ๑ อถวา ปาฏลิก นาม เอโก คามตี ทสฺส ปุกฺโก
 เอตฺถ วสตี อาทิกาคเตติ ปาฏลিপุกต์กนฺติ วุตต์ ๑

เจตมฏฐเ อคฺคตมตฺตา อคฺคตฺร เจตอคฺคตฺร ๑ เขตฺตตฺรนุติ ปาฐ
 ปน วณฺณวีกาโร ๑ เวริชยฺญฐานตฺตา เขตฺตจ ตํ อคฺคตมตฺตา อคฺคตฺรญจาทิ
 วา เขตฺตตฺร^๖ ๑

1 ที. มหฺา. 10/103-104
 2 ส. วิ. 2/181
 3 ส. ที. 4/265
 4 ส. ที. 4/281-282
 5 สฺจ 1/617
 6 สฺจ 1/453

ยสุส มาปิตกาเด ที่โป ธิปป์ติ คัม สุงกุสส์¹ ๗ สมุมา กสนฺติ
เอตุถาถิ ๗ สุงกุสส์¹ ๗ ยสุส มาปิตกาเด นิมิคฺตโมโธเกนฺตา
ชฺรธาตุมถา กุสฺสทฺถํ นริ ปุสฺสิตฺวา มาเปนฺติ คัม กุสฺสินาราคี² ชฺพพเมถํ
คตฺตฺถเว วุคฺคํ ๗

- 5 เอวํ กตฺถ กตฺถ วุคฺคณเยเนว พารานสีสฺสพฺพาทินมวฺโถ
 เวทิตฺตฺโพ ๗ ยถาวุคฺคเตสฺส ปนฺ เตสฺส พารานสีอาทิสฺส วิสฺตึยา นกรวิเสเสสฺส
 กุสฺสินารา สาขานครนฺติปิ วตฺตพฺพทา อานนฺทญฺเจวมเตน ๗ วุคฺคณฺธิ³ เตน
 มา ญฺเฏ ภาควา อิมสฺมิ กุญฺจนครเก อฺชฺชงฺกตฺตนครเก สาขานครเก
 ปรินิบฺบพายิ สนฺติ ญฺเฏ อญฺญานิ มหานครานิ เสญฺยถึถํ จมฺปา ราชคหํ
10 สาทฺถิ สาเกถํ โทสฺมึนํ พารานสี เอคฺค ภาควา ปรินิบฺบพายิตฺติ ๗
 มหานครนฺติปิ วตฺตพฺพทา พุทฺทมเตน ๗ วุคฺคณฺธิ⁴ เตน มา เหวํ อานนฺท
 อวจ กุญฺจนครํ อฺชฺชงฺกตฺตนครํ สาขานครนฺติ ๗ ญฺกปฺพทํ อานนฺท ราชา
 มทาสฺสทฺสฺสน นาม อโหสิ จกฺกวตฺติ ๗ เป ๗ ญฺญโธ มทาสฺสทฺสฺสนสฺส
 อานนฺท อยํ กุสฺสินารา กุสฺสาวถิ นาม ราชธานี อโหสิ ปฺรตฺถถิเมน จ
15 ปฺจฺฉิเมน จ ทฺวาทสโยชนานิ อายาเมน อุตฺตเรน จ ทฺกฺชิเณน จ
 สทฺตโยชนานิ วิคฺคธาเรนาคี ๗

ยสุมา ปน กุสฺสินาราทโยถิ เอตุถาถิสฺสพฺพเทน มชฺรธาทโยญฺยเนเก
ปฺรวิเสสา สุงฺกยทฺนฺติ ๗ ทฺสุมา เต กตฺถ กตฺถากตฺวเสน เอกเทสฺโต
ทฺสุยมนฺเต ๗

1 สฺจ 1/836
 2 สฺจ 1/371
 3 ที. มท. 10/169-170
 4 ที. มท. 10/170

มทรสุตถวณณายสนธิ¹ มทรายนที เออนุนามเก นลเรติ รุกต์ ๑
มทรายนที อุตตรมทรายนที กฏฎีกา ๑

5 อุททญายนที อุททญายติ ศสฺส ฏฏฐสฺสปี นกรสฺสปี เอกเทว
นามนที มทาสีหนาทสฺสทถวณณนา² ๑ กถา กฏฏเทตถสฺสทถวณณนา³ ๑ ยสฺสมี
ฏฐสฺสปี นกร สฺส ฏฏฐสฺสปี ๑ ยสฺสมี นลเร กทา ภควา วิทาสี
ศสฺส นกรสฺสปี เอกเทว นาม ๑ ศสฺสมา อุททญายนที อุททญายสงฆาเท
ชนนเปเท ๑ อุททญายสงฆาเท นลเรติ อตุโถติ มทาสีหนาทสฺสทถฎฎีกา⁴ ๑

10 มาตุลาชฺสนที เออนุนามเก นลเรติ จฏฏทวฏฐิสฺสทถวณณนา⁵ ๑
มาตุลาติ อิตฺถิฉิงควเสน ลชฺชนาโม เอโก ฏฏโฆ ๑ ศสฺส อาสนนนเปเทเส
มามิตตฺฐทา นกรมฺปิ มาตุลาเทว ว ปญญาปิ ๑ เตน รุกต์ มาตุลาชฺสนที
เอออนุนามเก นลเรติ กฏฎีกา ๑

สหฺชนิเกติ สหฺชนียนลเรติ มทาวคฺเค สจฺจสํมุตถวณณนา⁶ ๑
นารนุทายนที เออนุนามเก นลเรติ สมนฺปสาทนียสฺสทถวณณนา⁷ ๑

1 ป. ส. 3/269

2 ส. วิ. 1/395 ชื่ออุททญาย เป็น อรรถญา

3 ป. ส. 3/328

4 ส. ป. 1/399

5 ส. วิ. 3/37

6 ส. ป. 3/411

7 ส. วิ. 3/74



อุกฺกเจลาณนฺติ เหวณนามเก นคเว ๑ กสมฺมิ กิร มาปฺยมาเน
 รกฺกํ กงฺกาโสถโต มจฺจโน ถลํ ปคฺโค ๑ มนฺธุสา เจลาณิ เทลปาณฺธิ
 เทเมตฺวา อุกฺกา กคฺวา มจฺจํ คคฺคิสุ ๑ นคเว นิฏฺฐิตเก ทสฺส นามํ
 กโรนฺตา อมฺเหณี นคเรณฺฐานสฺส คคฺคิทิวเส เจลฺลกาณิ มจฺจโน คคฺคิโต
 5 อุกฺกเจลาณนฺติ นามํ อํกฺสูติ จุสฺสโคปาสตฺตฺตฺวณฺณา¹ ๑ อุกฺกกาณิ เจลาณิ
 เอตฺถาติ อุกฺกเจลา นคเรณิ ทฏฺฐิกิ ๑ กชฺงฺคลาณนฺติ เหวณนามเก นคเรณิ
 ทสฺสโคปาสตฺตฺตฺวณฺณา² ๑

กฏฺฐวาทนคเรณิ เอกนิปาทงฺคตฺตฺวณฺณา³ ๑

10 อคฺคิเต กิร พารานํสีวาสิ เอโก รุกฺขวชฺชนํ สเก อจฺริเย
 อหฺคฺคิโย ๑ ทสฺส โสฬส สีสุสา เอกเมกสฺส สหสฺส อมฺเตวาสิกา ๑ เหว
 เก สตฺตฺรสาธิกา โสฬสสหนฺธุสา อจฺริยนฺเตวาสิกา สชฺเชปิ พารานํสี
 อุนิสฺสาสาย ชีวํ กปฺเปนฺตา ปพฺพทสฺสมีปํ คนฺตฺวา รุกฺขเ คเหตุวา ตตฺตฺเจ
 นานาปาสาทวิกคิโย นิฏฺฐาเปตฺวา กุคฺคํ พนฺธิตฺวา กงฺกาย พารานํสี
 จาเมตฺวา สเจ ราธา อคฺคิโก โหติ รณฺโญ เอกณฺมิกํ วา สตฺตฺกณฺมิกํ
 15 วา ปาสาทํ โยเชตฺวา เมตฺติ โน เจ อญฺญेสมฺมิ วิกฺกิตฺวา ปคฺคตฺทาร
 โปเสตฺติ ๑

20 อถ เนลํ เอกทิวสํ อจฺริโย น สกฺกา วชฺชนํกมฺเมน นิจฺจํ
 ชีวํ หุทฺถํ ทิ ชรากาเต เอกํ กมฺมนฺติ จินฺเตตฺวา อมฺเตวาสิเก
 อามฺเบตฺติ ตาตา อุนฺนพฺราณโย อปฺปสฺสารุกฺขเ อานเถาติ ๑ เท สาชฺชิติ
 ปฏฺฐิตฺวา อานยฺสุ ๑ โส เกณิ กฏฺฐเณ กฏฺฐสฺกนฺ กคฺวา ทสฺสชฺชนนฺตรํ

1 ม. ต. 2/357 ใตฺลว่า จุสฺสโคปาสตฺตฺตฺวณฺณา
 2 ม. ป. 3/383
 3 ม. ป. 1/358 นาคจะมี...เอวณนามเก นคเรณิ...หน้า

5 ปวิสิตฺวา วาเคน ยนฺตํ ปุเรสี ๑ กฏฐสฺสกุโณ สุปฺณธฺมฺมา วีย อากาเส
 ลฺงฺกิตฺวา วนฺสฺส อฺปฺริ จริตฺวา อนฺตฺเววาลีนํ ปุริโต โอบโรหิ ๑ อตฺตจฺริโย
 สิสฺสฺเส อาท ตาตา อีหิสานิ กฏฐวาทานานิ กตฺวา สกฺกา สกฺกชฺมฺพฺทีเป
 รชฺชํ คเหตฺถํ กุมฺเหปิ ตาตา เอตานิ กโรถ รชฺชํ คเหตฺวา ชีวีสฺสาม
 พุทฺธํ วทฺธกีสึเปเนน ชีวิตฺตุนฺติ ๑ เถ ตถา กตฺวา อจฺริยสฺส ปฺภิวาเหตฺถํ ๑
 กโต เน อจฺริโย อาท กถมํ ตาตา รชฺชํ คณฺหามาติ ๑ พารานํเสีรชฺชํ
 อจฺริยาติ ๑ อลํ ตาตา มา เอวํ รุจฺจถ มยฺนฺติ ตํ คเหตฺวาปิ
 วทฺธกีสฺราชา วทฺธกีสฺยวราชาติ วทฺธกีสฺวาทํ น มุจฺจิสฺสาม มหนฺโต ชมฺพฺทีไป
 อตฺตญฺจถ คจฺจามาติ ๑ ตโต สปุทฺตทวารา กฏฐวาทานานิ อภิรฺหิตฺวา
 10 สชฺชวฺรฺชา หุตฺวา หิมวฺนฺตภามิชฺชา คณฺทฺวา หิมวติ อตฺตญํ นคฺริ ปวิสิตฺวา
 รญฺโญ นิเวสเนนฺเวว ปจฺจกฺกฺสฺส ๑ เถ ตถถ รชฺชํ คเหตฺวา อจฺริยํ
 รชฺเช อภิสฺสิญฺจิสฺส ๑ โส กฏฐวาทโน ราชาคิ ปากโฏ อโหสิ ๑ ตมฺปิ
 นคฺริ เถเนว คหิตฺตฺตา กฏฐวาทนนครนฺทฺเวว ว นามํ ลภิ ๑ ตถา
 สกฺกธฺมฺมปิติ ปารายนฺวคฺคฺวณฺธนา¹ ๑
 15 ปจฺจนฺตเทเส กุฏฐวาท²นคฺเร ๑ มคฺชรฺฐธฺมฺม มจฺจิกาสณฺทฺนคฺเร³
 อจฺจธฺมฺมธฺมฺม ภาทิสฺนคฺเร⁴ กุฏฐวาทนคฺเร⁵ติ เอกนิปาตจฺจกฺกฺตรวณฺธนา ๑
 เสคฺคพฺยฺนฺติ อตีเต กสฺสปสมฺมาสมฺพฺพทฺสฺส ชาตนคฺรณฺติ จกฺกฺกจฺจกฺกฺตรวณฺธนา⁶ ๑

1 ป. โข. 2/487-488
 2 ม. ป. 1/345
 3 ม. ป. 1/416
 4 ม. ป. 1/436
 5 ม. ป. 1/491 ใช้ : กุฏฐวาทนคฺเร หรือ กุฏฐวาทนคฺเร
 6 ม. ป. 2/389

เวทัญญูคติ เวทัญญูกรณกรวาสนีติ ฌกุงกุกุทรวณณา¹ ฯ โกลินกรสุส ติ
โกสิกรุเซ หาเวทวา กตตุตา โกลินกรนุติ จ พุยกุสแปล มาปิตตุตา
พุยกุสแปลนุติ จ เทว นามานีติ ฌกุงกุกุทรวณณา² ฯ

5 ยหา ติ โยถากาภญโญ นว ปุตุตา ฌฏฐา วุตุทนเขน
กบิลวตุถุ มาเปตุวา ตตุถ นีวาส กปุเปตุ ฯ ตทา เตหิ สหฺวี อากตา
อฏฐ อมจจา เตส อวาทวิวาท อักสุ ฯ เตน วุตุ อมฏฐสตุทรวณณา⁴
อฏฐามจจา อิเม ทารกา วยปุตุตา สเจ เนส ปิตา สนุติเก ภาเวย
โส อวาทวิวาท กเรยฺย อิทานิ อมฺหากํ ภาโรติ จินฺเตตุวา กุมาเรหิ
สหฺวี มนุคยีสฺ ฯ กุมารว อมฺหากํ สหฺวี สหฺวติยิตโร นาม น ปสฺสาม
10 นานิ ภคินี สหฺวี สหฺวติยกุมารเว อสทิสสมฺปิโยคานํ จ โน อปุปนฺนา
ปุตุตา มาติโต วา ปิติโต วา อปริสฺสุทฺธา ซาติสมฺเภทํ ปาปฺริสฺสุสนุติ
ตตุมา มยฺ ภคินีหิเวว สหฺวี สฺวาสํ โรเจมาติ ฯ เก ซาติสมฺเภทภเขน
เชฏฐกิตฺติ มาติฏฐาเน ฐเปตุวา อวเสสชาติ สฺวาสํ กปุเปตุ ฯ

15 เตสํ ปุตุเตหิ จ ยีคานิ จ วุตฺตมานานํ อปเรน สมเขน
เชฏฐกิตฺตินิยา กุฏฐโรโก อุกฺขปาหิ ฯ โกวิทารนุเปสทิสานิ คตุตานิ อเหตุํ ฯ
ราชกุมารว อิมาย สหฺวี เอกโต นิสฺซชฺชฺฐานโกชนาทีนํ กโรนุทานํปิ อปุริ
อຍฺ โรโค สฺกมคฺคิตฺติ จินฺเตตุวา เอกทิวสํ อุกฺขยานกิตฺติํ คจฺจนฺตวา วิย ตํ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1 ม. ปุ. 3/131
2 ม. ปุ. 2/473-474
3 คูวิทยานิพนธ์นี้, หน้า 104-106
4 ส. วิ. 1/322-325

5 อเล็กทิวส์ เอโก รามรญโญ นครวาสี วนจรโก ปุพพเท
 รกนาบี คเวสนุโค ราชานัน ทิสฺวา สญฺชานิตฺวา ชานามัน ทเว ทุมฺเพติ
 อาท ๑ ตโค นัน ราชาน สพฺพํ ปุฏฺฐิตี ปุจฺฉิ ๑ ตฺตฺมิมิเยว ชเช เต
 ทารกา อากมิตฺ ๑ โส เต ทิสฺวา เก อิมฺเต อาท ๑ ปุฏฺฐา เมติ
 จ วุฏฺเถ เตสฺ มาติกวสฺ ปุจฺฉิตฺวา สทฺธฺทานิ เม ปากทฺตฺติ นคร
 คนฺตฺวา รญฺโญ อาโรเจสิ ๑ โส ปิตฺรฺ อาเนสฺสสามิถิ จตุรงฺคินิยา
 เสนาย ตฺตฺถ คนฺตฺวา ปิตฺรฺ วนฺทิตฺวา รุชฺชํ ทเว ปฏฺิจฺจาติ ยาจิ ๑
 โส อลฺ คาท น ตฺตฺถ กฺจฺฉานิ อีเชว เม อิมํ รุชฺชํ อปฺเนตฺวา
 10 นครํ มาเปหิติ อาท ๑ โส ตถา กฺตฺวา ทสฺส นครสฺส โกลินฺรฺกฺข
 อปฺเนตฺวา กตฺตฺตา โกลินฺครนฺติ จ พุยกฺขปฺเต กตฺตฺตา พุยกฺขปฺตฺติ จาติ
 เทว นามานิ อาโรเปตฺวา ปิตฺรฺ วนฺทิตฺวา อตฺตโน นครํ อคฺมาสิ ๑
 มฺนิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส โกลินฺครนฺตฺติ อากฺตา ๑

15 อิติ มชฺฐา อุทฺตฺตฺวา มาคฺคฺตา สหฺชนิกํ นาพฺพฺทา อุกฺกเจตา
 กชฺงฺคฺตา กญฺจฺวาหนนฺครํ กุกฺกญฺจฺวาตีนฺครํ มจฺฉิภาสฺสพฺนฺครํ ภาทฺธิยนฺครํ
 กุรฺรฺชนฺครํ เสทฺพุยฺกฺชนฺครํ เวทฺกฺกญฺจฺกนฺครํ โกลินฺครนฺติ ปญฺจฺรสาติ
 มชฺฐาทย โอเนกฺปฺรวีเสสา ตฺตฺถาติสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส สงฺคฺทิตฺวาติ เวทิตฺพุทฺธา ๑

20 สฺถึเก ปุริวคฺเค¹ คฺ ปุริ นครํ ธานียํ ปุฏฺเถนํ ราชานินิ
 ปญฺจกํ นคเว ๑ ปุ ปาอเน ปุร ปาอเนติ จ ปุณาติ ปุริติ จ รุกฺขติ
 ปฺรจฺกฺกา พุคฺคกฺตฺยาติ ปุริ² ๑ โร ๑ อ จ ๑ ปุร อุกฺกคฺมเนติปิ
 ชาตฺวคฺโค ๑ นคา ปาสาทาทย โอสฺส สนฺตฺติ นคร³ ๑ คีสุ ๑ อุกฺโต

1 อ. ป. /59 (อภิธานปทีปิกา ไร่ค้ำว่า ปุรวคโค หุติโย)
 2 สฺจิจิ /641 (ฐึกาตีหค้ำว่า : ปฺรปฺกฺชฺพุคฺคกฺตฺยาติ ปุริ)
 3 สฺจิจิ /545

ดยโต อานาย หิต์ อานัย ๑ อีโย ๑ มลิกานัน ปุฎา ภิชชุนเต อตุราติ
ปุฎา¹ ๑ ราชชา ตัญฐติ เขตุนาติ ราชชา² ๑ ๒ ๑

วิวิคตเทวาทน

ปาสาทาปฉณัตริ

นคร หสเส วิหมา

ราชมกุโกลปโตภิตนุติ

5 นกรอกุณณมุตยมตุโต วุกโต ๑

อตีเต³ กิร ราชชา หิสมปติ นาม อโหสิ ๑ ทสส เขตุนปุตุโต
เรญ นาม สตุตถุอาทโย ปน ๑ ราชปุตุตา เรญสส เอกปิติกา
เวมาตีกา กนิฐฐภาทโร ๑ หิสมปติสส ญญโย โควินุโท นาม พุราหุมโย
มุโรหิตโต ๑ ทสส ปุตุโต โชติปาโล นาม มาถโว โหติสตุตถุโต ๑ อิติ

10

เรญ ๑ ราชปุตุโต โชติปาโล ๑ มาถโว สตุตถุอาทโย ๑ ๑
ราชปุตุตา อิจูเจเต อญฐ สหยา ๑ โควินุเท ปน กากเต ราชชา
หิสมปติ โชติปาโล มาถโว โควินุเทเย อภิสสิญจ เปติกฏฐาเน ฐเปติ ๑
อภิสสิญโต ๑ โส เปติกฏฐาเน ๑ สมิโต ๑ เขปิสส ปิตา อตุเต
อนุสาสิ ๑ นานุสาสิ ๑ เทปิ อตุเต อนุสาสติ เขปิสส ปิตา กมฺมุนเต

15

อภิสมุโกลสิ ๑ นากิสมุโกลสิ ๑ เทปิ กมฺมุนเต อภิสมุโกลสิ ๑ คเมน
มนุสสา เอวมาหุส โควินุโท วต โภ พุราหุมโย มหาโควินุโท วต โภ
พุราหุมโยติ ๑ อิมินา โช ปริยาเขนสส มหาโควินุโทเทว ว สมญญา
อุนปาตี ๑

1 สฺจ 1636
2 สฺจ 1752
3 ที. มทา. 10/263-268

5 ติสมปติมฺหิ ปน รญฺเช กาสกเต ราชคฺคทาโร เรญฺ รชฺเช
 อภิษิตฺตํ ๑ อภิสิทฺโต ๑ โส อุตฺตโน ภาณฺฐานํ ราชฺชํ สํวิษิตฺตกาโม
 มหาโควินฺนุเพน อิมํ มหาปฺรวิ สุตฺตชา กาเรสิ ๑ เตน มหาโควินฺนุทฺตเต
 มหาโควินฺนุโเท เรณฺสุส ปฺปิตฺตฺตวา อิมํ มหาปฺรวิ อุตฺตเรน อายกํ ทฏฺธิเณน
 สกฺกมฺขํ สุตฺตชา สมสฺวิภทฺทํ วิกฺขฺหิ สหฺพฺพานิ สกฺกมฺขานิ ปฺปฏฺฐเปสิ ๑
 ทฏฺฐ สฺทํ มชฺเณ เรณฺสุส รญฺโญ ชนปฺโท โหติ

10 หนฺตปฺริ กาลิงฺกานํ อุตฺตกาณญฺจ โปตนํ
 มาหิสฺสตี อวนฺตีเน โสวีสฺราณญฺจ โรรฺกํ
 มิถิลา ๑ วิเทหานํ จมฺปฺปา อุงฺเกสฺสุ มาปิตฺตา
 พาราลสี ๑ กาสีเน เอเต โควินฺนุทฺตมาปิตฺตา
 สุตฺตทญฺ พุรฺหมทฺตโต ๑ เวสฺสญฺ ภารโต สห
 เรณฺญ เหว ๑ อคฺคเรณฺญา ททาสิ สุตฺต ภาวฺรฐาติ

๑๑ รุกฺกํ ๑

15 สหฺพฺพานิ สกฺกมฺขานิ ปฺปฏฺฐเปสิตี สหฺพฺพานิ ๑ ราชฺชานิ สกฺกมฺขานิ
 ปฺปฏฺฐเปสิ เอเกกฺสฺส รญฺโญ ราชฺชํ ติโยชนสฺสํ โหติ ๑ เรณฺสุส รญฺโญ
 รชฺชิสฺสวณฺนปฺปเทเส ทสฺสากฺกํ มชฺเณ ปน เรณฺสุส ราชฺชํ วิกฺกานสฺสิสฺสํ โหติ ๑
 กสฺมา เหว ปฺปฏฺฐเปสิตี ๑ กาเลน กาลิ ราชานํ ปสฺสิตฺตํ อากฺขณฺนุตา
 อญฺญสฺส ราชฺชํ อปีเพถฺวา อุตฺตโน อุตฺตโน ราชฺชปฺปเทเสเนว อากฺขิสฺสณฺนุติ
 20 เจว กมิสฺสณฺนุติ ๑ ๑ ปรรวชฺชํ โอกิณฺนุสฺสํ ติ ภทฺทํ เถล โกณํ เถลาติ
 วทฺโท มนฺตฺสา อุตฺตนาณฺนุติ อิมํ ราชานํ อุตฺตโน วิชิตฺเตน น กจฺจนฺนุติ
 อมฺหากํ ปีนํ กโรณฺนุติ ๑ อญฺกโน วิชิตฺเตน กจฺจนฺนุสฺส อมฺหากํ สณฺนุติกา

ฉิมมา ฉิมภูฉิมภูจ ฉิมภูหมเมวาทิ มนุสสา ปิที น มณฺญนฺตฺติ อิทมคฺถ
จินตฺยิตฺวา มหาโควินฺโท สมฺโพพมานา ราชานอ จิรํ ราชมนุสฺสาสนฺตฺติ
เอวํ ปญฺญเปตี ฯ

5 เอเต โควินฺทมาตีคาคิ เอทานิ สคฺต นกรานิ มหาโควินฺทเนเนว
เตสํ ราชานํ อคฺคทาย มาปิตานิ ฯ สคฺตคฺค ๑ เป ๑ ชตรกฺคฐาคิ อิมานิ
เตสํ สคฺตคฺคณมฺปิ นามานิ ฯ เตสฺ ๓ เอโก สคฺตคฺค นาม อโหสิ ฯ
เอโก ชุรทฺมทฺทโค นาม เอโก เวสฺสคฺค นาม เอโก เตเนว สห
ภรโต นาม เอโก เรณู นาม เหว ปน ชตรกฺคฐาคิ สคฺต ภาวฐาคิ
10 อิมเ สคฺต ชมฺพฺพีปเตเต ภาวฐา มหาราชานอ อเหตุสนฺติ อมมคฺคโค
ททญฺญกคฺคทาย วุฑฺโฑ ฯ

 เอวํ เรณูราช ราชธํ ภาชาเปทฺวา กนิฏฺฐานํ อทาสี ฯ อถ
โฆ ฉ ชตฺยิตฺยา อมฺหากํ อโย อิศฺสริยสมฺปคฺติ น อญฺญสฺसानุภาเว
มหาโควินฺทสฺसानุภาเว นิยุตฺตนา ฯ มหาโควินฺโท อมฺเห สคฺต ราชานอ
สมคฺคเต กคฺวา ชมฺพฺพีปเตเต ปติฏฺฐาเปตี ปุพฺพการิสฺส ปน น สคฺคกร
15 ปฏิกิรียา กาคํ อมฺเห สคฺคนิ ชเน เอโสเยว อนุสาสคฺค เอกฺเยว
เสนายคฺคิยฺจ ปุโรทคฺคยฺจ กโรมฺ เอวมนุ โวฑฺธิ ภวิสฺสตีติ จินฺเตทฺวา
มหาโควินฺทํ อปฺสงฺกมิตฺวา ยาจิสฺสุ ฯ มหาโควินฺโทมิ มยา เอเต สมคฺคคา
กคา ชเจ เอเตสํ อญฺญู เสนายคฺคิ จ ปุโรทคฺคา จ ภวิสฺสนฺติ กโต
อคฺคกโน อคฺคกโน เสนายคฺคิปุโรทคฺคานํ วจนํ กเหตุวา อญฺญมณฺญํ ภินฺทิสฺสนฺติ
20 อริวาเสมิ เนสํ เสนายคฺคิฏฺฐานญฺจ ปุโรทคฺคิฏฺฐานญฺจาคิ จินฺเตทฺวา สมฺปฏิจฺฉิ ฯ
อิตี โส สคฺคราชปุโรทคฺโค โทติ ฯ เตนาท ภคฺวา จกฺกนิปาทคฺคคฺคเว²

1 ส. วิ. 2/347-348

2 อง. จก. 22/416

โชติปาโล จ โทวินุโท อหุ สตฺตปุโรหิตโกติ ๑

คทฺฐกถายญจ¹ โชติปาโล จ โทวินุโทติ นามเนน โชติปาโล
ฐาเนน มหาโควินุโท ๑ สตฺตปุโรหิตโกติ เวธวาทินี สตฺตานุํ ราชานํ
ปุโรหิตโกติ วุฑฺฒ ๑

5 กุรุอาทโย ปน เจกวีสติ ชนปทา นาม ๑ วุฑฺฒญฺหิ ญฺมิวคฺเค²
ปุมฺพหุคฺเค ญฺญ สตฺถกา โภสธา มคธา สิว
กาลิงควานฺติ ปญฺจาธา วชฺฐี คณฺขารเจติโย
วญฺจกา วิเทหา กญฺโพฆา มทฺธา ญฺญคางฺคสีหฬ
กสฺมิรา กาสี ปญฺชวา- หิ สิบฺบํ ชนปทญฺจราติ ๑

10 คตฺถ กุรุสทฺทาพินเนคฺโคติ คตฺถ คตฺถ วุฑฺฒนเยเนว เวทิตฺตฺโพ ๑
สติปฏฺฐานํสตฺตควณฺณนายญฺหิ³ กุรุสฺส วิหริตีติ ญฺญ นาม ชานปทีเน ราชกุมาร
เตสํ ปิวาโส เอโกปิ ชนปโท วุฑฺฒิสทฺเทน ญฺญตี วุจฺจตี คสฺมี ญฺญ⁵
ชนปเท ๑

15 อฏฺฐกถาจริยา ปนาหุ⁶ มนฺธาทุกาเล ตีสฺส ทีเปสฺส มนฺธสฺสา
ชนฺพทีเป นาม พุฑฺฒปุเรกพุฑฺฒมหาสวากจกฺกวตฺตตีปฺปฏฺฐินี อฏฺฐมปฺปรีสานํ

¹ ม. ป. 3/150
² อ. ป. /54
³ ป. ส. 1/310-312
⁴ ส. จ. /367
⁵ ส. จ. 2/29, ป. ส. 1/310, ส. ป. 1/433
⁶ ข. อ. 4/47-52

- ออุปถัมภ์ อุตมทีโป อัครมนตรี โยคี สุตวา วิทยา มนุชากุญชรกฤษิณา
 จกกรทนต์ ปุรุชิตวา จตุตทาโร ทีเป อนุยายนุเสน สหฺวี อากมีสุ ฯ ตโต
 ราชธา ปริธายกรทนต์ ปุรุฉิ อคฺติ นุ โส มนุสฺสโลกโก รมณียศรี ฐานนุติ ฯ
 กสุมา เทว เฉว ภาสึ กิ น ปุสฺสสิ จนฺทิมสุริยานํ อานุกาวิ นุน
 5 เอเตสํ ฐานํ อีโต รมณียกรทนต์ ฯ ราชธา จกกรทนต์ ปุรุชิตวา ตตฺถ
 อคฺมาสี ฯ จตุตทาโร มหาราชธา มนุชากุมหาราชธา อากโตคี สุตวา ว
 มหิพฺพิโก ราชธา น สกฺกา มุทฺเวน ปฏฺิพาทิกฺกนฺติ สกรรชฺชํ นิยุยาเทสํ ฯ
 โส กํ คเหตฺวา ปุณ ปุรุฉิ อคฺติ นุ โส อีโต รมณียศรี ฐานนุติ ฯ
 อตฺถสฺส ทาวทีสภานํ กตฺยํสุ ทาวทีสภานํ เทว อีโต รมณียศรี ตตฺถ
 10 สกฺกสฺส เทวโรชฺเฌ มยํ จตุตทาโร มหาราชธาโน ปริจาริกา ไทวาริกกฺกมียํ
 ทิฏฺฐมฺหาตี ฯ กํ สุตวา ราชธา ตตฺถ คณฺตุกาโม จกกรทนต์ อပ္พุกฺกิริ ฯ
 กํ อากาเส อฏฺฐทฺธิ สหฺวี จตุรํชฺคินิยา เสนาย ฯ อถ ทวินนํ เทวโลกานํ
 เวมชฺชอโต จกกรทนต์ โอตฺริตฺวา ปฺรวิยํ ปตฺติฏฺฐาสิ สหฺวี ปริธายกรทนต์ปฺมุชาย
 จตุรํชฺคินิยา เสนาย ฯ ราชธา เอกโกว ทาวทีสภานํ อคฺมาสี ฯ
- 15 สกฺโก มนุชาคา อากโตคี สุตวา ว ตสฺส ปจฺจุคฺคมนํ กตฺวา
 สฺวากคฺคนฺเต มหาราชธา สกฺกนฺเต อนุสาส มหาราชธาตี วตฺวา สหฺวี นาฏเกหิ
 รชฺชํ เทว ภาเก กตฺวา เอกํ ภาคํ อหฺาสิ ฯ รมฺโช ทาวทีสภานเ
 ปตฺติฏฺฐิตมกฺกตฺสเสว มนุสฺสกาโว วิคฺจจฺฉิ ฯ เทวภาโว ปาตุรโหสิ ฯ ตสฺส กิร
 สกฺกนฺเต สหฺวี ปญฺพุกฺกมฺพลิสายํ นิสินฺนสฺส อฏฺฐินิมิสมตฺเตน นานตฺถํ ปญฺญาตี ฯ
 20 กํ อตฺถอฏฺฐเชนฺตา เทวา สกฺกสฺส จ ตสฺส จ นานตฺถเ มุขทฺนฺติ ฯ โส
 ตตฺถ ทิพฺพสมฺปตฺตี อนุภาวมาโน ชาว ฉกฺกิสฺส สกฺกา ออุปฺปชฺิตวา จุตฺตา ทาว
 รชฺชํ ทาเรตฺวา อคฺติโตว ทาเมหิ ตโต จวิตฺวา อคฺตโน อุมฺยาเน ปตฺติโต
 วาตาคเปย ญฺญสฺสคฺคโต ทาลมกาสิ ฯ จกกรทเน ปฺรวิยํ ปตฺติฏฺฐิตเ ปริธายกรทนต์
 สฺวณฺณปฏฺเฐ มนุชากุอุปาทนํ อิกฺษาเปตฺวา อิทํ มนุชากุรชฺชนฺติ รชฺชํ อนุสาสี ฯ
 25 เตปิ คีตีเปหิ อากคฺมนุสฺสา ปุณ กนฺตุํ อสกฺโกนฺททา ปริธายกรทนต์ ออุปฺสงฺกมิตฺวา

เทว มย รมุโญ อานุกาเวณ อากตา อิทานิ คมุตฺ น สกฺโกม
วสนฏฺฐาณิ โน เทหิติ ยาจิสฺ ๑ โส เอเตสฺ เอเกกํ ชนปํ อหาสิ ๑

5 คตฺถ มุพฺพิเวทโต อากตมฺนฺสุเสหิ อาวลิตฺตฺปฺเพโส ตาเยว
ปุริณฺสอญฺญาบ วิเทรฏฺฐนฺติ นามํ สหิ ๑ อมรโคชยานโต อากตมฺนฺสุเสหิ
อาวลิตฺตฺปฺเพโส อปรนฺทจนฺเพโหติ นามํ สหิ ๑ อุตฺตรกฺกุโรโต อากตมฺนฺสุเสหิ
อาวลิตฺตฺปฺเพโส กุรฺรฏฺฐนฺติ นามํ สหิ ๑ พหุเก ปน ความนิคมาทโย
อุปาหยา พหฺวเจเนน โวหารวธิ ๑ เทน วุตฺตํ ๑ กุรฺรสุ วิทริสฺสิทฺธิ วุตฺตํ¹ ๑
คตา มหาสิหนานาทสฺสคฺวณฺเฒาย² ๑

10 กุรฺร นาม ชานนฺพิโน ราชกุมารรา ๑ เกสํ นิวาโส เอโกปิ
ชนปโต ฐุพฺพิสฺสพฺเพน กุรฺรติ พหฺวเจเนน วุจฺจติ ๑ เหวํ สพฺพชฺชฺตร ๑ กุ
ปายํ ฐุณฺนฺติ เอกฺวาติ กุรฺร ชุตฺติยกุมารรา ๑ เกสํ นิวาโส กุรฺร
ปรุจฺจยโลมฺปิโต วุพฺพิ³ ๑ สพฺพเสวํ ๑ อวิวิชฺยโลกมฺวิยาทาติถูกมาหิสฺสุ
สกฺโกมฺพิสิทฺธิ สกฺกาทิ ฐุมิวคฺคฺฐีกาย⁴ ๑

15 สกฺกเสฐฺติ อมฺพฏฺฐสฺส⁵เท วุตฺตอุปฺปตฺตินเยน สกฺกยา วท โภ
กุมารราติ อุทานํ ปฏิจฺจ สกฺกาทิ สพฺพชานามานํ ราชกุมารานํ นิวาโส

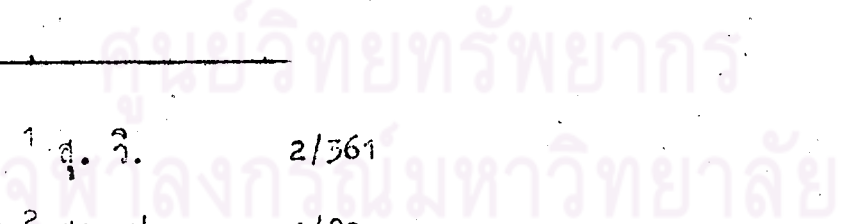
1 ป. ชู. 1/310
2 ป. ชู. 2/25-71 : ไม่ปรากฏข้อความนี้
3 สฺจิจิ 1367, 940
4 สฺจิจิ 1834
5 ที. ส. 9/121

เอโกปิ ขนปโท รุทธิสทุเพน สกุกาติ วุจจตี ฯ คตฺถิมิ สกฺกเกสุ ขนปเพติ
มหาสมยสุตฺตวณฺณนา¹ ฯ ตถา เหวตาสยฺยวณฺณนา² ฯ คตฺถถ ปน
อมฺพณฺณสุตฺตเต³ วุตฺตอปปตฺตทินเวยนาติ เอยฺยตฺถสฺสาภาโว ว วิเสโส ฯ

5 อยนฺตุ อมฺพณฺณสุตฺตเต⁴ วุตฺตอปปตฺตทินโย กฺกตฺตพฺพํ อมฺพณฺณ ราชา
โอกกาโก ยา สา มเหสี ปิยา มนาปฺวา คตฺถสา ปุตฺตคตฺถส รชฺชํ
ปริชาเมตฺตกาโม เขตฺตกฺกมาเร รณฺณสุมา ปทฺทพาเชสี โอกกามุขํ กรกฺกนฺตี
ปิย⁵ สุปฺปิยํ อานนฺทํ วิชิตํ วิชิตเสณํ ทตฺถินิกํ สินิปรุ ฯ เต รณฺณสุมา
ปุตฺตราชิตา ทิมวณฺตปฺสุเส ปุทฺทชริยา ตีเร มหาสากสฺสญฺโธ คตฺถถ วาสํ
กฺกปฺเปตฺตํ ฯ เต ชาตีสฺมเกทฺทยา สกาหิ ภคินีหิ สทฺธิ สํวาสํ กฺกปฺเปตฺตํ ฯ

10 อด โข อมฺพณฺณ ราชา โอกกาโก อมจฺเจ ปาริสชฺชเช
อามนฺเตสิ กทํ นุ โข โภ เอตฺรหิ กุมารรา สมนฺนุเตสิ ฯ อกฺกติ เหว
ทิมวณฺตปฺสุเส ปุทฺทชริยา ตีเร มหาสากสฺสญฺโธ คตฺถถเอตฺรหิ กุมารรา
สมนฺนุเต เต ชาตีสฺมเกทฺทยา สกาหิ ภคินีหิ สทฺธิ สํวาสํ กฺกปฺเปตฺติตี ฯ

15 อด โข อมฺพณฺณ ราชา โอกกาโก อุตฺทานํ อุตฺทานสิ สกฺกยา วท โภ
กุมารรา ปรมสากฺกยา วท โภ กุมารราติ ฯ คตฺถคฺเค โข ปน อมฺพณฺณ
สกฺกยา ปณฺณยานฺติ โส จ เณสิ ปุทฺทปฺริโสติ ฯ โอกกากรณฺญโฏ กิร



- 1 ส. วิ. 2/361
- 2 ส. ป. 1/82
- 3 ที. ส. 9/120-121
- 4 ที. ส. 9/120-121

5 ในอมฺพณฺณสุตฺตํ ไม่ปรากฏข้อความว่า "ปิยํ สุปฺปิยํ อานนฺทํ วิชิตํ

วิชิตเสณํ"

ปฐุตา เหวฐา วุฑฒนเม¹ กบิลวณฺเฑ มาเปตฺวา ตถฺถ นีวาสํ กปฺเปตฺวา
อตุตฺตโน กนิฏฺฐกคินิธิ สหฺมึ สํวาสํ กปฺเปตฺ ๗

5 เตน มุณิสฺสวณฺณนายมฺปิ วุฑฺฒํ ตโต กุมารรา ตถฺถ นกฺร
มาเปตฺวา กบิลสฺส นินฺนุคฺโคกาเส กตฺตฺตา กบิลวณฺณนฺติ นามํ อารโหเปตฺวา
ตถฺถ นีวาสํ กปฺเปตฺ ๗ อตฺตมจฺจา อิมํ กุมารรา วยฺยปฺปตฺตา ยถิ เนสํ
นิตฺวา สนฺตฺติเก ภเวยฺย โส อวฺวาทฺวิวาทํ กเรยฺย อิทานิ ปน อมฺหากํ
ภาโรติ จินฺนเตตฺวา กุมาเรทฺธิ สหฺมึ มนฺตฺยิสุ ๗ กุมารรา อมฺหากํ สหิสฺสา
ชฺคฺคิยชฺชิตโร น ปสฺสสาม นามิ กคินิธิ สหิสฺเส ชฺคฺคิยราชกุมารเ ชชาติสมฺภเวญฺจ
น กโรมาติ เต ชชาติสมฺภเวทฺถเยน เชฏฐกคินิ มาติฏฺฐานเ รุเปตฺวา
10 อวเสสาหิ สํวาสํ กปฺเปตฺ ๗ เตสํ นิลลา ทํ ปวฺวตฺตี สุตฺวา สกฺขยาติ
อุทานํ อุทวาเนสิ ๗ ตพฺปาทาย เต สหฺมึเพมิ ยาว สหฺมึโชนฺนา สกฺขยา
นวม ชชาติติ ๗

15 สหฺมึนิตฺยมฺปิ สกฺโกติ สกฺขยฺกฺเค ชาโต โย โกจิมิ ๗ ตถา ทิ
อถ โช มหานาโม สกฺโกติ อาทิ วุฑฺฒํ ๗ ภคฺวณฺทญฺจ ปิงฺกิโย มํ สกฺก
สมฺพุทฺธาหิติ อาลปิ ๗ สกฺขยา วต โภ กุมารรา ปรมสากฺขยา วต โภ
กุมาราคิ วณฺณมฺปาทาย สหฺมึเพมิ สกฺขยฺกฺเค ชาคา สกฺขยาติ จ สากิยาติ จ
สกฺกาติ จ วุฑฺฒนฺตฺติ วุฑฺฒํ ๗ ยสฺมา ปน สกฺขยา วต โภติ ฆฏฺฐสฺมา
ปมฺพชาธิกา อรณฺญเ วสนฺคามิ ชชาติสมฺภเว อกฺคฺวา กุสวสํ อมฺรภฺชิตฺตุ สกฺขยา
สมฺมตฺตา ปฏฺิพลาติ อคฺโคติ อมฺพฐสฺสวณฺณนายํ วุฑฺฒํ ๗ ตสฺมา สกฺโกนฺนฺติ
20 อตุตฺตโน กุสวสํ อมฺรภฺชิตฺตุ สมฺมตฺตา โหนฺตฺติ สกฺกาทฺยฺกฺโค ยุตฺตโร

¹ ฐวียนินพนธฉบับนี้ หน้า 104-106

² ส. วิ. 1/325

5 ต้าเจยยกสกุลทวณนาย โกลเสฐติ โกลสา นาย ขานเปธิโน
 ราชกุมารา ๑ เศล นีวาโส เอโกปี ขนเปโท รุทธิสทุเพน โกลลาทิ
 วุจติ ๑ คสุมี โกลเสสุ ขนเปเท ๑ โปราณา ปนาหุ ยสุมา ปุพเพ
 ยกาปนัท ราชกุมาริ นานานาฏกาทีนิ หิสฺวา สิภมตฺตมฺมิ อภิโรนุคฺ สุตฺวา
 10 ราชวา อาห โย มย ปุคฺกั หสาเปติ สหฺพลาองฺกาเรบ นั อลงฺกาเรเมติ ๑
 ตโต นฺจฺลานิปี ฉฺพฺเพทฺวา มหาชนพลาเกเย สหฺนิเปติเต มนุสฺสา อภิเรกาณิ
 สจฺจต วสุธานี นานากิสิกาโย หสฺเสตฺวาปี นั หสาเปคฺ นาสฺกฺชีสุ ๑ ตโต
 สกฺโก เทวนาฏกั เปเสสิ ๑ โส หิพฺพนาฏกั หสฺเสตฺวา หสาเปสิ ๑
 ๑๐ อถ เต มนุสฺสา อจฺจตโน อจฺจตโน วสโนกาสาภิมุขา ปกฺกมิสุ ๑ เต
 ปฎิเปเล มิตฺตสฺหฺชฺชาโท หิสฺวา ปฎิสญฺจาริ กโรนุคฺ กจฺจิ โภ กุสฺลั
 กจฺจิ โภ กุสฺลนฺติ อาหฺสุ ๑ คสุมา คั กุสฺลั กุสฺลนฺติ วจนฺมฺปาตาย
 โส เปเทโส โกลโลติ วุจฺจิติ ๑ ตถา อมฺพฺพฺรฺสฺสฺจฺจฺตบฺรฺพาสฺสฺจฺจฺจฺตวณฺนาสุ ๑
 โกลสฺนฺติ เตหาเนติ ๑ กุสฺลั ปุจฺจนฺตีติ วา โกลโล ๑

15 มคฺเคน สหฺฐิ ชาวนฺตีติ มคฺชา ๑ กุวิ ๑ มัเสสุ กิขฺณนฺตีติ
 มคฺชา ๑ กิขฺ อภิกรฺชฺชาเนติ ภูมิวคฺคฺฎีกา⁴ ๑ มคฺเชฐฺติ มคฺชา นาม
 ขานเปธิโน ราชกุมารา เศล นีวาโส เอโกปี ขนเปโท รุทธิสทุเพน
 มคฺชาทิ วุจฺจิติ ๑ ⁵ ๑ กสิภากรทฺวาชฺสฺจฺจฺจฺตวณฺนายมฺมิ ตถา
 วุจฺวา ปน เกจิ ปน ยสุมา เจตฺติยราชา มุสฺวาทํ ภณิฑฺวา ภูมิ⁶

อักชื่อหนังสือว่า สุนทรภักการทวารวศุคควณนาย (๑)
 1 ป. ส. 2/441
 2 ส. วิ. 1/295-296
 3 ป. โท. 2/256 (ปัจจุบันเรียก ปุราสาสฺสฺจฺจฺจฺตวณฺนาย หรือเรียก
 4 สฺจฺจ
 5 ส. วิ. 1/363
 6 ต. ป. 1/283-301

ปวิสนุโต มา คามิ ปวิธาคี วุฑฺโฑ ยสุมา วา ตํ ราชานํ มคฺคบุตฺตา
ภูมึ ชนฺนุตา ปุริสา มา คามิ กโรธาคี วุฑฺโฑ คสุมา มคฺชาคี
เขวมายีตี นเยตี พุทฺธา ปญฺเญตฺติ ยํ รุจฺจติ ตํ คเททฺตฺตฺตฺติ วุฑฺโฑ ๑

5 เสวนฺติ อเนนาคี สิริ ๑ สิริ กโรนฺตีติ วา สิริ ๑ อญฺญุเต
ธึ¹ ๑ กล สหฺเต อิงฺคปฺปจฺโย กสิงฺโก เตธํ นิวาโส กาดิงฺคา ๑
อตุตฺตฺตฺตฺติ กลี คณฺหนฺตีติ วา กาดิงฺคา ๑ ทฺวิ ๑ กลํ มหฺรฺสทฺทํ
คายนฺตีติ วา กาดิงฺคา ๑ อสฺสึตฺตํ ๑ เกน สฺเซน อิงฺคยฺตีติ วา
กาดิงฺคา ๑ อิงฺค คมนฺนุโต พุทฺโธ ชาติติ ภูมิจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ² ๑

10 กล สหฺเต กลี นาทํ กโรตี พุทฺธาชฺชายาคี กาดิงฺโก
ทฺทฺธิชฺชปฺโต ๑ อวตี รุจฺจตีติ อวฺตี ชนฺนุโตตี โมคฺคตฺตฺตฺตํ ๑ อคฺคตฺนา
ชาติติ สฺยจํ ปราชิเตตี ยาจฺเจปิ ปุณฺนุณฺนํ วมนฺตีติ อวฺตี³ ๑ ปญฺจาลสฺส
ปฺปฺปกา ปญฺจาลา⁴ ๑ วชฺเชตฺตฺตฺตฺตฺติ วชฺชี ๑ วชฺเชตฺตฺตฺตฺตฺติ อิมะตี อานฺตีโต⁵
ปวฺตฺตํ วจนฺนุปาทาย วชฺชีติ คณฺหนฺนมา ราชานํ ๑ วชฺชีรฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
ราชานํ วชฺชี ๑ รฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก ปน ตํสมญฺญา ทนฺนุวาสิราชกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
15 เวทิตฺตฺตฺต⁶ ๑ คํ ปฐฺวี ชาติติ คณฺชารว ๑ กิจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ อรฺนฺตีติ วา

1 สฺยจ 1890
 2 สฺยจ 1349
 3 สฺยจ 1246
 4 สฺยจ 1585
 5 คุวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ หน้า 99-101
 6 สฺยจ 1776

คณมารา ๑ จิติ อุตฺตมเน ๑ เจเจเนติ อุตฺตหนฺติ มุทฺธกมฺมาทีสุติ เจตโย^๒ ๑
 วุค คมนตุโถ ทฬทโก ชาตฺติ^๓ ญฺมวคฺคฎีกา ๑

5 วุคฺเสตฺติ วุคฺคา นาม ชานปทีโน ราชกุมารรา เถสํ นีวาโส
 เอโกมิ ชนปโท รุทฺธิสฺสทุเทเน วุคฺเสตฺติ วุจฺจทีติ มหาวัสฎีกา ๑ วิสิฏฺฐานี
 เพทานิ เยสํ วิเพทา ๑ ปุพฺพวิเทหิมโค อากคตฺตกา วา วิเพทา^๔ ๑
 โอบฺธุ ทิตฺตคิยํ ๑ กมฺพุนา สมฺพเทเน โอบฺหนฺติ ตสฺส โวหารกรณโตติ
 กมฺพโฆชา ๑ กมฺพุกฺโข โอบฺโข พลเมเตสนฺติ วา กมฺพโฆชา^๕ ๑ มุท
 มุทฺธเน ๑ มุทฺธนฺตึติ มุทฺธา ๑ มํ สิวํ มุทฺธนฺตึติ มุทฺธา ๑ ปญฺจกามคฺคาทีติ
 โอบฺหนฺตึติ วา มุทฺธา^๖ ๑ มุทฺธ มุทฺธทาเส ๑ ภณฺธ อวมุทฺธเน ๑ ภงฺค^๗
 10 องฺค คมนตุโถ ทฬทโก ชาตฺติ^๘ ญฺมวคฺคฎีกา ๑

องฺคฺเสตฺติ องฺคฺกา นาม ชานปทีโน ราชกุมารรา ๑ เถสํ นีวาโส
 เอโกมิ ชนปโท รุทฺธิสฺสทุเทเน องฺคฺกาติ วุจฺจที ๑ ตสฺมิมิ องฺคฺเส ชนปเทติ

1	สุจิ	1397	
2	สุจิ	1434	
3	สุจิ	1775	
4	สุจิ	1805	
5	สุจิ	1337	(สันตฎีกา : กมฺพุกฺโข, สุจิ : กมฺพุกฺโข)
6	สุจิ	1699	
7	สุจิ	1671	
8	สุจิ	1201	

มหาอสุสปุรสุตตวณณา¹ ๑ สีน ลุนตีติ สีนทาคี ญมिवคฤฎีกา² ๑ ลา
 อาทาเน ๑ สีน ลาคี อานาทีกิ ลุณทาคีติ สีนโห ปุพฺพปริโส ๑ กพฺพเส
 ฆาตา เอตทหิ สพฺเพปิ สีนทาคี นาม ฆาตาคี สพฺพนีกิ³ ๑ สีนสุส
 ธานโต คณโต สีนโห สีนกุมารโ ๑ กพฺพเส ฆาตคยา ทมฺพปณฺธิทีเป
 5 ฆคฺคิยานัน เตสํ นีवासคยา ทมฺพปณฺธิทีปสุสวาปี สีนทาคาโว เวทิกพฺโพทิต⁴ ๑
 กาดิงฺกรราชชึฏฺ กุจฺฉิมิ สีนสุส ฆาโต กุมารโ สีนกุมารโทติ เวทิกพฺโพทิต
 ๑ วินยฎีกา⁵ ๑

ภควโต กิร อภิสมุโพธิโต ปุพฺเพ วุคฺชนปเพ วุคฺชนนเร
 วุโค นาม ราชา อโหสิ ๑ กสุส กาดิงฺกรญฺโญ มีตา อคฺคฺมเหสี ๑
 10 วุคฺกรราชา คาย สหฺธิ สํวาเสน เอกํ มีทริ ลิกิ ทสุสา สุปฺปเทวีติ
 นามํ อกาสิ ๑ ฆาตทิวเสเยว จสุสา อิมิสฺสา สีโห สามิโก ภวิสฺสตีติ
 เนมิคฺคตา พุฆากริสุ ๑ ตํ สุตฺวา ราชา จ เทวี จ ชิกฺขุจฺฉิสฺสุ ๑ สา
 วยปฺปคฺคตา มาตานิคฺคหิ ชิกฺขุจฺฉิตฺวา วิสฺสชฺชิตฺวา ยถากาเม พหิ จริทฺถกามา
 นิกฺขมิตฺวา มคฺชนนฺทริ คจฺจนฺตเนน ชนฺชสฺสทฺถเนน สหฺธิ คณฺทฺวา ฉาทรฺวเร
 15 อฏฺฐวี ปคฺคฺวา เอเกน สีเหน สคฺคฺเถ ภินฺเน อญฺญฺเยสุ จ อญฺญํ ทิสฺ
 ฆาวิทฺเตสุ สยํ สีเหน คตทิสฺ ฆาวิ ๑ ตํ ทิสฺวา สีโห อปฺคญฺจติ ๑ สา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1 ป. ส. 2/420, ที. ส. 9/143, ม. ม. 12/496
 ส. มทา. 19/297
 2 ส. จ. /895, สพฺท. ป. 1/432-433
 3 ส. จ. /895
 4 ส. ท. 1/29 (ปัจจุบันใช้ ส. ทล ...)
 5 ส. ท. 1/240

5 ทံ ทัสวา เนมิทตวณั สริทวา อภิทาว อุโกทิตี ทตตะเททิตี ทตตตุงคานี
 ปรามลิตี ๑ สี่โท ทตตสา มตฺเต รกฺโท ทํ อตฺตโน ปิฏฺฐี อาริเปทวา
 คุตฺติ เนทวา ทาย สหฺมิ สวาสึ กပ္เปสิ ๑ สว ยมเก ปุคฺเต วิชาโย ๑
 ทตฺต ปุคฺตตตฺส ทตฺตปาทา สี่ทตฺส ปาทสทิตา ๑ เกนตฺส มาตา สี่ททาทิตี
 ๑ นามมกาลี ๑ อีตุ ปน สี่ทสวดีทิตี นาม ๑ สี่โท โทจราย คจฺจนุโค เต
 กโย คุหาย ฐเปทวา เอว เต ปลาโย น สกฺโกนุทิตี มนฺนเถน
 ปาสาเถน คุหาทวาริ คทฺเตวา คจฺจทิตี ๑ เอว โส ทิวเส ทิวเส กโรทิตี ๑
 สี่ททาทุ ปน โสทสวตฺสกาเต มาตริ ปุจฺจิตฺวา สหฺพํ ปวฺคทิตี ญฺทวา ปิตริ
 ๑ เอว กทฺวา คเต ทํ ปาสาณิ ชนฺนเถนาทาย ปตฺตญฺสาสโยชนมตฺตเก จตฺเตทฺวา
 ๑๐ ปจฺจาคนุทวา มาตริ ทกฺขินอํเส กนิฏฺฐญฺจ วาเม กทฺวา สี่ม ปลาโย ๑
 อถ เต รุกฺขสาชํ นีวาเสทฺวา เอกํ ปจฺจนุคคามํ ปุคฺคา ๑ ทสฺมิญฺจ
 ปจฺจนุคคาเม สุปฺปทเวีย มาคฺคปุคฺโต อนุโร นาม เอโก วรฺกมฺญโย
 เสนาปทิตี กสิทฺมมาทิตี การฺวาเปทวา นิโครทฺรุกฺขมฺยูเต นิสินฺโน เต
 ๑ เอวมาคเต ทัสวา ปุจฺจิตฺวา สหฺพํ ญฺทวา เต อาทาย วรฺกนคฺริ เนทวา
 ๑๕ สุปปทเวีย สวาสึ กပ္เปสิ ๑

๒๐ สี่โท เต อปฺสฺสิตฺวา ทกฺขินโค คุทฺวา เต อนุพนฺนุโค ปจฺจนุคํ
 ปุคฺโต มนฺนตฺสา ทํ ทัสวา อีทา วรฺกมฺญโย อาริเจตุ ๑ ราชา ทิตี
 กทาปณฺสทตฺตสวานี อภิตฺตติตี โย สี่ทํ สวาทํ สกฺขิตฺตติตี เกริ จารวาเปสิ ๑
 ทํ สุตฺวา สี่ททาทุ อํ สกฺขิตฺตตํทิตี ทานี คทฺเตวา อวฺฐิ คทฺเตวา
 ๑ ยาว คุหาทวาริ ปิตริ อนุพนฺนุ ๑ วรฺกราชา ปน กุมาริ เปเสทฺวา
 ทสฺมิ อนาคเตเชว กาดมกาลี ๑ กุมาริ ปน ชนฺนา สี่ทํ วิจฺจิตฺวา
 ๑ สเกสริ สี่ทสี่ทํ คทฺเตวา ปจฺจาคนุทิตี ๑ ททา อมจฺจา กุมารตฺส
 สี่ททาทกมฺเมเน ทฏฺฐา ทตฺส ๑ วรฺกมฺญโย นคฺตทวาริ ญฺทวา รชฺฐิ
 ๒๕ อหฺตุ ๑ โส ทํ คทฺเตวา อตฺตโน มาคฺคปิตฺตตฺส อนุรตฺส เสนาปทิตฺตตฺส
 ๑ คุทฺวา สยํ สี่ทสวดี กนิฏฺฐุ คทฺเตวา วรฺกนคฺริ นิฏฺฆมิตฺวา ฉาทฺรญฺเจ

อภิวรมชฺเช อุตฺตโน ปิตุสฺสหัสส ฐาเน นกรํ มาเปสิ ๑ ตณฺจ นกรํ สึหปรํ
นาม ชาตํ ๑ โส สึหสิวลี อคฺคฺคมเหสี กตฺวา ตตฺถ รชฺชํ กาเรญฺโต
สึหพาหุ ราชชาติ ปากโฏ อโหสีติ อยมตฺโต สฎฺฐิเก มหาวํเส วุตฺโต ๑

5 กาส ทิตฺตีย์ ๑ สมฺปตฺติยา กาสนฺตฺติ กสฺมิรา¹ ๑ อิมิโร ๑
กาส ทิตฺตีย์ ๑ อี กาสี² ๑ ปติ คตฺติยํ ๑ อู ๑ ปณฺชติ³ ญฺมิตฺตคฺคฺฎีกา ๑

10 จตุรงฺคฺพเด ปน กุํ ปาปํ ฐนฺตฺตฺติ กุรฺร ชตฺตฺติยกุมารรา ๑ เกลส
นิวาโส กุรฺรติ เอวมาทินา เตสฺมตฺถํ วตฺวา ปน อถฺวา กุํ ปาปํ ฐนฺตฺตฺติ
เอตฺตฺถาติ กุรฺร ๑ อิติ เอโกปิ ชนฺปโท นิสฺสิตานํ พหุตฺตา พหฺวจเนน
วฺจฺจติ ๑ เอวํ สพฺพตฺตฺถาติ เอวํ กุรฺรสฺสทฺทาพินมตฺโต วุตฺโต ๑ เอวํ ตตฺถ
ตตฺถ วุตฺตนเยน กุรฺรสฺสทฺทาพินมตฺโต เวทิตฺพุโฬ ๑ ปณฺชทาพินิตฺติ เอตฺถ
15 ปนาทิสฺสทฺเพน ภคฺคฺมหลลฺลกทฺทฺชิตฺถาติวโรจฺจตฺตรปาทโย ชนฺปทาปิ สงฺคฺยทฺตฺติ ๑

อนฺมานสฺสทฺทวตฺถนายนฺตฺติ⁵ ภคฺคฺเสตฺติ เอวมนามเก ชนฺปเท ๑
วจนฺตฺโต ปเนตฺถ วุตฺตานุสาเรเนว เวทิตฺพุโฬติ วุตฺตํ ๑ วุตฺตานุสาเรนาติ
กุรฺรสฺส สทฺทฺเสตฺติ จ เอตฺถ⁶ วุตฺตนฺยานุสาเรน ๑ ภคฺคฺตา นาม ชานปฺติโน
15 ราชกุมาราคี อาทินา นเยน วจนฺตฺโต เวทิตฺพุโฬติ อตฺถโลติ ทฏฺฎีกา ๑

1 สฺจ 1/344

2 สฺจ 1/350

3 สฺจ 1/592

4 ปัจจุบันใช้ : ภคฺคฺมอฺลล...

5 ป. สฺจ. 2/86

6 สฺจ. วิ. 2/99, ป. สฺจ. 1/310, สทฺ. ป. 1/432-434

มณฑลเทศาภิบาล เอวนนามเก ชนปะเทติ อินฺทุริยสํยุตวณฺณนา¹ ฯ

ทกุชฌาภิรํสูมิญฺติ กิริติ ปพฺพโต ฯ ราชคหํ ปริกฺขิปีตฺวา
 ฐิตปพฺพทสฺส ทกุชฌิทีสาภาเก ชนปะทสฺสเสถํ นามนฺติ ชนญฺชานิสฺสุตวณฺณนา² ฯ
 5 ราชคหํ ปริกฺขิปีตฺวา ฐิตปพฺพทสฺสชาติ ปณฺทวปพฺพทํ สนฺธายาท ฯ โส ธิ
 นครสฺส ทกุชฌิทีสาย ทสฺส จ ทกุชฌิทีสาภาเก โส ชนปะโทติ ทฏฺฐีกา ฯ

ราชคหํ ปรีวาเรตฺวา ฐิตสฺส กิริโน ทกุชฌิณฺทาเก ชนปะโท
 ทกุชฌาภิรํ นามาติ กสฺสสํยุตวณฺณนา³ ฯ ราชคหสฺส ทกุชฌิทีสาภาเก
 กิริ ทกุชฌาภิรํ ฌ กาวเร อ กาวรสฺส ทัมฺมํ กตฺวา ทสฺส ทกุชฌิณฺทาเก
 ชนปะโทปิ ทกุชฌาภิรํติ วุจฺจติ กิริโน ทกุชฌิณฺโตติ กตฺวาติ ทฏฺฐีกา ฯ

10 อํกุคฺคฺตฺราเปสฺสุติ อํกุคฺคาเขว โส ชนปะโท ฯ มหิยา ปน ยา
 อํกุคฺคฺเรน อาโป คาสํ อวิหฺรุตฺตา อํกุคฺคฺราปาติ วุจฺจติ ฯ กตรมฺหิยา
 อํกุคฺคฺเรน ยา อาโปติ ฯ มหามฺหิยา ฯ เป ฯ วิสฺสุณํ นาม ธิรฺจฺจณฺนปพฺพทํ
 ปหริตฺวา ปณฺจชาราย ปวตฺตคณฺฐานเ คงฺกคา ยมฺมนา อจิริวที สรญฺ มหิตี
 ปณฺจจฺชา สํจฺจํ คตา ฯ เขวเมตา ปณฺจ มหามฺหิโย ธิมวณฺตโต ปกาวนฺติ ฯ
 15 คาสํ ยา อํยํ ปณฺจมี มหิ นาม สํ อธิ มหามฺหิตี อธิปฺเปตา ฯ ทสฺสสา
 อํกุคฺคฺเรน ยา อาโป คาสํ อวิหฺรุตฺตา โส ชนปะโท อํกุคฺคฺตฺราปาติ
 เวทิตฺพฺโพติ โปคฺคิยสฺสุตวณฺณนา⁴ ฯ

1 ตา. ป. 3/354 ปัจจุบันใช้ : มณฑลเทศาภิบาล...

2 ป. ส. 3/393

3 ตา. ป. 2/222

4 ป. ส. 3/32-35

5 อุงคา นาม ชนปทีโน ราชกุมารา เสด็จ นิวาโส เอโกปิ
 ชนปโท รุพพิสสุทเทน อุงคาเทว วุจจตีติ อาห อุงคาเยว โส
 ชนปโทติ ฯ มหิยา ปน ยา อุตฺตเรน อาโปติ มหิยา นหิยา ยา
 อาโป ตสฺส ชนปทสฺส อุตฺตเรน โหนฺติ ตาสฺ อวิหฺรตฺตวา โส ชนปโท
 อุตฺตรปาติ วุจจตีปิ สว ปน กตฺถจि กตฺถจि ภิขฺชิตฺตวา กตฺถาติ อาห
 กตรมหิยา อุตฺตเรน ยา อาโปติ ญฺญีกา¹ ฯ

10 อฏฺฐกถาญฺญีกามเตน ติ อาโป อิติ ปฐฺมา พหฺวจนนฺตฺตฺติ
 พหฺวญฺญี ๑ เตน อุตฺตควํสารวิเนน ยถาวุคฺคํ อฏฺฐกถาญฺญีกาวจนํ อานเนตฺวา
 เอวํ อาปสฺสพทสฺส เอกนฺตฺเตน อิตฺถิลิงฺกตา พหฺวจนตา จ อาจวิเปติ
 อิจฺฉิตฺตา ๑ เสด็จ มเตน อาโปติติ อิตฺถิลิงฺกเต ปฐฺมา พหฺวจนรูปํ โทตีติ² จ
 อุตฺตเรน มหิยา นหิยา อาโป เยสฺส เต อุตฺตรปา อุงคา จ เต
 อุตฺตรปา จาติ อุงคฺตฺตรปาติ จ วุตฺตวา อาปสฺสพทโต ปฐฺมา โยวจนํ
 กตฺตวา ตสฺสโสการวาทสฺสญฺจ กตฺตวา อาโปติ ปทํ สีขฺตติ คาโวติ ปทมิวาทิ
 วุคฺคํ ๑ อยเมตฺถ สงฺเขโป ๑ วิตุถาโร ตฺถ สทฺทนีติโต³ คเตทฺทไฟ ๑
 15 อิติ ภคฺคฺมหลลฺกทฺทฺชิตฺตภาติโร อุงคฺตฺตรปาติชนปทา ตตฺถาติสฺสทฺเทน สงฺกฺกิตฺตาติ
 เวทิตฺตฺวา ๑

เอวํ นคราพิตฺติ สมฺมุนากโต โทติ ชมฺพฺพีโปติ ๑ ชมฺพฺพีปาวจฺจณนา ๑

ศูนย์วิจัยพระพุทธศาสนา
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1 สท. ป. 1/180
 2 สท. ป. 1/80
 3 สท. ป. 1/176-199

โลกปณฺญตฺตํกรเข¹ ปน อุตฺตรกฺกฺกัฏโฏ สโม สิโว สฺจ
 อภฺยโก ๑ ตฺตฺต สโมเก นฺตฺติ ตฺตฺต สโฆภา วา นรกา วา ปปาตา
 วา โอลิคคฺคา วา เทน วุจฺจติ สโมติ ๑ สิโวติ นฺตฺติ ตฺตฺต สีหา
 วา พุຍคฺคา วา ทัฬฺปิ วา อจฺฉา วา เย วา ปนฺนฺเย นีสกา สฺตฺတာ
 5 เทน วุจฺจติ สิโวติ ๑ สฺจิจฺติ นฺตฺติ ตฺตฺต อหิกฺกนฺตฺติ วา มนุสฺสคฺกนฺตฺติ วา
 ยมฺปิ เต มนุสฺสา อจฺฉาริ วา ปสฺสวริ วา กโรนฺตฺติ ๑ ตฺตฺต ภูมि
 วิวริ เทติ คเต ปฏิสฺสทรฺติ เทน วุจฺจติ สฺจิจฺติ ๑ อภฺยโกติ นฺตฺติ
 ตฺตฺต พุຍนฺนฺทรฺกฺคา วา กญฺจกฺกฺกา วา เทน วุจฺจติ อภฺยโกติ ๑

10 ตฺตฺต ฉวินยา นาม คินฺชาติ อภิรฺพา ทฺลฺสนียา เสຍຍดาภิ
 โนรเกีวา เสຍຍดา นาม กฬิมิคโปตฺกสฺส วา อชินฺนฺปรเวณียา วา
 ตมฺมสฺโส เอหิสฺสโก ตสฺสา สมฺมสฺโส ตาย โส ทัฬฺปิ สฬฺโห สจฺจโต
 คินฺชาติ จตฺตฺรคฺคฺคํ นาทิวคฺคฺคิ ๑ นทฺโย อจฺฉโณทฺกา สีสโณทฺกา สวโณทฺกา
 สฺสปทฺติคฺคา ตมฺมทฺติคฺคิ วุคฺคํ ๑

อาฏานาฏियสฺสคฺเค² ปน

15

มนุสฺสา	ตฺตฺต	ชาชนฺติ	อมมา	อปฺริคฺคทา ๑
น	เต	ทัฬฺปิ	ปรวฺปนฺตฺติ	นนิ นีนฺตฺติ นนฺคฺลา
อภฺย	รฺ	ปาภิ	มฺ	สฺสาดิ
อภฺ	ล	อภฺ	ล	สฺส
คฺค	ทฺ	ทฺ	ทฺ	ทฺ
คฺค	ทฺ	ทฺ	ทฺ	ทฺ

20

วุคฺคํ ๑

¹ คัมภีร์นี้มีต้นฉบับอักษรขอมอยู่ที่หอสมุดแห่งชาติซึ่งมิได้ปริวรรตเป็นอักษรไทย

² ที่. ปาฏิก. 11/213

มนุสสา ตตฺถ ชาชนุตฺติ ตตฺถ อุตฺตรกฺขมฺหิ มนุสสา ชาชนุตฺติ ฯ
 อมมาติ วตฺถาภรณฺยานโฆชนาที่สุํปิ มมตฺตวิริทิตา ฯ อปริคฺคหาคิ อิตฺถิปริคฺคเณ
 อปริคฺคหา ฯ เถสํ กิร อํบิ มยฺหํ ภริยาติ มมตฺตํ น โหติ มาตริ วา
 5 กฺคินี วา ทิสฺวา ฉนฺทราโค น อปุปรุชฺชติ ฯ น ปิ นيينฺติ นนฺดลาคิ
 นนฺดลานิปี ตตฺถ กสิณฺมํ ภริสฺสามาคิ น เชตฺถํ นيينฺติ ฯ อกฺกฺขฺปาภิมนฺติ
 อกฺกฺขฺเร ภูมิภาเค อรญฺญเญ สยเมว ชาตํ ฯ ตตฺถสฺสอุปฺปนฺนติ ตตฺถสฺสวา ว
 ตตฺถสฺส นลํ โหนฺติ ฯ ตตฺถจิกิเร ปจิจฺจวณาคิ อุกฺกฺขฺลิตฺติ อากิริทฺวา นินฺตฺตมฺนฺดาเรน
 อกฺคิเนนา ปจิจฺจวา ฯ ตตฺถ กิร โชติกปฺปาสายา นาม โหนฺติ ฯ อถ เต
 10 ตโย ปาสาเม ฐเปทฺวา ตํ อุกฺกฺขฺลิตฺติ อโรเปเนติ ฯ ปาสาเนหิ เตโช
 สมนฺนฺตฺติทฺวา ตํ ปจฺจติ ฯ กโต กฺกฺกฺชนฺติ โภชนนฺติ กโต อุกฺกฺขฺลิตฺโต
 โภชนเมว กฺกฺกฺชนฺติ ฯ อญฺญเญ สฺสโป วา พยฺยชนํ วา น โหติ ฯ กฺกฺกฺชนฺตํ
 จิตฺตํนุกฺกฺโถเขวสฺส รโส โหติ ฯ เถ ตํ ฐานํ สมฺปฺตฺตํ เหนติเขว ฯ
 มจฺจฺจริยจิจฺจํ นาม น โหติ ฯ พุทฺธปฺจฺเจกฺก
 15 ปิณฺณปฺปาทํ คณฺหนฺตฺติ ตตฺถสฺสกา¹ ฯ

15 อปิเจตฺถ อุตฺตรกฺกฺกฺกฺกฺกํ ปุณฺญานุภาวสิทฺโธ อยมนฺปิ วิเสสสฺสโถ
 เวทิตฺตฺโพ ฯ ตตฺถ กิร เตะสฺส เตะสฺส ปเทเสสฺส ชนนิจิตปฺตฺตสฺสจฺจนฺสาชาปฺสาชา
 กฺก
 20 กฺก
 กฺก
 สยฺยทฺก
 สยฺยทฺก
 สยฺยทฺก
 สยฺยทฺก
 สยฺยทฺก
 สยฺยทฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 สยฺยทฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 สยฺยทฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 สยฺยทฺกฺกฺก
 สยฺยท
 สย

สรีรมฺปิ เตะสํ อคฺคิที่ชฺชทาที่โหสรนฺตํ อโรหปฺริมาทสมฺปนฺนํ ชราย
 อนภิกฺก
 วลิตปฺปิตฺตาทิโหสรนฺตํ ยาวตฺตํ อปริกฺกฺกฺกฺก
 อปริกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 อปริกฺกฺกฺก
 อปริก
 อปริ

1 ส. วิ. 3/196

หฤดา ทิฏฐติ ฯ อัญญาเมตฺถวิเวคยา น จ เนลฺลํ กสิวาทินาหิเวสน
อาการปริเขตฺตวิเวสน ทฺถชฺชํ อตฺถติ ฯ กโตเอว น ทาสทาสีกมฺมกราหิปริกฺขโ
อตฺถติ ฯ

5 น จ ตตฺถ สิทฺถุพฺพสมกสวาตาทปสิริสพวาหาหิปริสฺสโย อตฺถติ ฯ
ยถา นามตฺถ กิมฺหานํ ปจฺจุเม มาเส ปจฺจุสเวลายํ สมตีตฺถุโห อุตฺ
โหติ เอวเมว สพฺพทกาดํ ตตฺถ สมตีตฺถุโห ว อุตฺ โหติ ฯ น จ เนลฺลํ โกจิ
อุปฺปาโต วิเวสา วา อุตฺปฺชฺชติ ฯ อกฺกฺชฺชปากิมเมว สาดิ อกฺกํ อตฺถ
สฺพหํ สคนฺธํ ตตฺถอุปฺปตฺถํ ปริกฺกฺชฺชติ ปริกฺกฺชฺชจฺจนฺตํ เนลฺลํ กฺกฺชฺชํ กฺกฺชฺชโ
กิดาโส สโสโส กาโส อปฺมาโร ชโรติ เอวมาหิโก น โกจิ โวโค
10 อุตฺปฺชฺชติ ฯ น จ เต ชฺชชฺชา วา วามนกา วา กานา วา กุณิ วา
ชฺชชฺชา วา ปกฺกชฺชตา วา วิกจฺจกา วา วิกจฺจินฺนุริยา วา โหเนติ ฯ

อิตฺถิโยมิ ตตฺถ นาคีหิสา นาคีรฺสสา นาคีทฺสวา นาคีตฺถุลา
นาคีกาหิ นาจฺโจทาตา โสภกฺกตฺถุปรฺกฺชฺชปา โหเนติ ฯ ตถาหิ ทิสฺงกฺกฺชฺช
กมฺมชฺชํ อสมฺพทฺถนา กมฺมชฺชตา ปุณฺณจฺจนฺตํ วิสาธกฺกฺชฺชํ มุทฺตคฺชฺชตา สํหิการฺ
15 โยทาตพฺพตา กมฺภีรนาหิ กนฺตจฺจวา ทิสฺนํเอเวตฺถิตฺถกฺกฺชฺชเกสฺสิ ปุณฺณสฺสฺสโถหิ นาคีโลมา
นาโลมา สุกฺกกา อุตฺตฺชฺชสมฺมยฺสสา สจฺจหา สจฺจิลสมฺภาสา นานาภรณวิภูสิทา
วิจฺจรฺกฺชฺชติ สพฺพพทาหิ โสภสวตฺตฺถุพฺพเสสิกา วิย โหเนติ ฯ ปุริสา จ
ปฺชฺชจฺวีตฺติวตฺตฺถุพฺพเสสิกา วิย ฯ น ปุณฺณคทาเรตฺถุ รชฺชชฺชติ ฯ อຍံ ตตฺถ ฆมฺมตา ฯ
ตตฺถทาทิกเมว เจตฺถ อิตฺถิปุริสา กามรฺทียา วิหฺรชฺชติ ฯ กโต วิทฺธาธา
20 ยถาปถํ คจฺจชฺชติ ฯ น ตตฺถ อธิ วิย กฺกฺชฺชโภกฺกชฺชติมฺมถํ คพฺพปฺริหารจฺจมฺมถํ
วิชฺชายนฺมถํ วา ทฺถชฺชํ โหติ ฯ รตนกจฺจจฺจกโต กายจฺจนฺตฺถิมา วิย ทารกา
ฆาตฺถุจฺจโต อมฺกชฺชิตาเอว เสฺมฺหาหิมา สฺสฺเชเนว นิက္ขมฺมชฺชติ ฯ อຍံ ตตฺถ
ฆมฺมตา ฯ มาตา ปน ปุຕုຕံ วา ชีຕรံ วา วิชฺชายิตฺถวา เทสံ
25 วิจฺจรณกปເທເສ ဣပေတုဝာ ဝနပေတုစာ ဝတားဒ္ဒိ ကရုဏတိ ฯ တေလံ တတူ
တတူ နိပိတံ ယေ ပရုဏတိ ပုရိသာ ဝာ အိတ္ထိယိ ဝာ ဧ အုတုဏိ

องฺกุลีโย อฺปนฺนาเมนฺติ ฯ เถสํ กุมฺมยฺเตน คโต ชีรํ ปวตฺตติ ฯ เตน
หํรฺกกา ยามาเนนฺติ ฯ เอวํ ปน วตฺตนาถา กถิปปยฺทิวเสเทว ลพฺพลา
นุตฺวา ทาริกา อิตฺถิโย อฺปคจฺจนฺติ หารฺกกา ปฺริเส ฯ

5 กปฺปรุกฺขโตเอว จ เถสํ ทตฺต วตฺตนาถราณํ อฺปฺปรุชฺชนฺติ ฯ
นํนาวาริศจฺจนฺตวํจิจฺจ
กปฺปรุกฺขเชสุ โอลฺมพฺพฺพนาณิ คิจฺจ
อเนกวิธมาลาคกมฺมตคากมฺมวํจิจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
อาภรณานิ จ กปฺปรุกฺขโต โอลฺมพฺพฺพนาณิ ฯ ทถา วิธํ มุทฺธิงฺกา ปชฺชวสมฺมทค
สงฺขวํสเวททาณปริวาทีนํ วตฺตติปฺปรุกฺกิกา ศฺริยภฺยฺหาปํ คโต โอลฺมพฺพฺพนาณิ ฯ

10 ทตฺต จ พฺหุ ยลฺลรฺกฺษา ฯ กุมฺภกมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺม
ยานิ ปฺริกฺกฺษยฺจ
ยานิ ปฺริกฺกฺษยฺจ

15 นชฺชิโย ทตฺต สฺจ
นํติสํสา นํจฺจ
สมฺม
นํติสํสา นํจฺจ
นํติสํสา นํจฺจ
นํติสํสา นํจฺจ
นํติสํสา นํจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
นํติสํสา นํจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
นํติสํสา นํจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
นํติสํสา นํจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
นํติสํสา นํจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
นํติสํสา นํจฺจฺจฺจฺจ
นํติสํสา นํจฺจฺจ
นํติสํสา นํจ

20 สจฺจ
วिय วิจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
มเต จ สจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
มจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
มจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ

มถึ ทัฬหุทรุ หนุติ ๑ ๑ศุมา ๑สุสานุ ๑ว ๑สุจิฐฐานุ ๑ว ๑ตถุถ ๑นตฺถิ ๑
 ๒ ๑จ ๑กโถ ๑มทา ๑นิรมุ ๑ว ๑กิรฺจฺจฺฉานุโยนิ ๑ว ๑เปตฺวิศย ๑ว ๑อุปฺปะชฺชนุติ ๑
 ๑มฺมจฺจฺตาสึทฺถุสฺส ๑ปฺญจสึลลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล ๑เท ๑เทวโลเก ๑นิพฺพตฺตฺตฺตฺตฺตฺต ๑วทฺทฺติ ๑
 ๑วสุตฺตฺตฺตฺตฺต ๑เมว ๑ ๑แส ๑สพฺพทกาด ๑อายุปฺปมาถ ๑ ๑สพฺพเมต ๑เทส
 5 ๑ปฺญจสึลล ๑วีย ๑มฺมจฺจฺตาสึทฺถุสฺส ๑เมวาทิ ๑อาฎานาฎิยสฺสฺสฺสฺสฺส ๑ ๑ตลา ๑วินยฎิฏา¹ ๑

๑สเจ ๑สวสิ ๑ภฺภูชิคฺคฺคฺคฺค ๑โหนฺติ ๑สจฺจฺจตฺตฺต ๑สวสิสฺส ๑โถ ๑กณฺณสรฺทิตฺตานิ
 ๑สวสิสฺส ๑ค ๑คเหตฺวา ๑สุวณฺณภาชเน ๑ปฺภุชิปิตฺตฺวา ๑ที ๑โชคิกฺปาสาเสถ ๑อุทฺธนุ
 ๑กฺทฺวา ๑สุ ๑เปนฺติ ๑ ๑ทารุคฺคฺคฺค ๑จฺจ ๑นตฺถิ ๑ ๑โชคิกฺปาสายโต ๑คฺคฺค ๑ชเน
 ๑คคฺค ๑อฏฺฐทิตฺตฺวา ๑ภคฺค ๑ปจิจฺจ ๑สยเมว ๑นิพฺพายติ ๑ ๑นิพฺพุเต ๑ภคฺค ๑คคฺค
 10 ๑ปฺภุคฺค ๑ว ๑ชานนุติ ๑ค ๑คเหตฺวา ๑ภฺภูชฺชฺชานุ ๑สุปฺพยณฺชนิกจ ๑นตฺถิ ๑เทส
 ๑จิรฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ ๑สฺมปฺชฺชติ ๑

๑เย ๑ปเนว ๑ปจิจฺจ ๑ภฺภูชิค ๑นิจฺจนุติ ๑เต ๑กปฺปรุคฺค ๑โถ ๑ภฺภูชฺชนุติ ๑
 ๑กปฺปรุคฺค ๑เช ๑โกชยปฺภุค ๑โฉฉนฺนํ ๑คค ๑ ๑น ๑โฉฉนฺนํ ๑ ๑เย ๑เกจ ๑โกชนตฺถิก ๑รฺจฺจ ๑สมี ๑
 ๑คค ๑ว ๑กคฺค ๑คค ๑ว ๑คค ๑น ๑คค ๑ปฺปสา ๑เวท ๑ ๑คค ๑
 15 ๑ชเน ๑ตถุถ ๑อเนกสฺส ๑ปฺพยณฺชนเรส ๑อิจฺจ ๑นุค ๑ภค ๑อุปฺปะชฺชติ ๑ ๑ค ๑ค ๑คเหตฺวา
 ๑ภฺภูชฺชนุติ ๑ ๑น ๑เกวธ ๑ภค ๑ค ๑เมว ๑เสยฺย ๑เปยฺย ๑ชชฺช ๑โชนว ๑คค ๑มา ๑ดา ๑อง ๑การ ๑เสนา ๑สนา ๑
 ๑ย ๑จิรฺจฺจ ๑อุปฺปะชฺชติ ๑ ๑ค ๑ปน ๑กปฺปรุค ๑² ๑อายา ๑ม ๑โถ ๑จ ๑วิคฺค ๑การ ๑โถ ๑
 ๑โยชนเสถ ๑อุพฺเพเชน ๑ทฺวิโยชนเสถ ๑ปริณตฺต ๑โถ ๑ค ๑โยชนเสถ ๑

๑คค ๑นิโย ๑ชฺช ๑นิ ๑ฐา ๑เน ๑เวทนา ๑อุปฺปะชฺชติ ๑ ๑ตถุถ ๑นิสฺส ๑ทิตฺตฺวา
 20 ๑ว ๑นิปฺชฺช ๑ทิตฺตฺวา ๑ว ๑วิชานิตฺตฺวา ๑ทารุ ๑เก ๑ทิตฺตฺวา ๑คค ๑นตฺถิ ๑ ๑ชาน ๑ทารุ ๑ถาน

1 สว. ที. 1/424-427
 2 น่าจะเป็น : โส ปน กปฺปรุคฺค ๑... น.อ. (พิเศษ) แยม ประพันธ์ของ
 อธิบายว่า เพราะเป็นคำสมาสจึงใช้รูปนี้ได้

5 นลาเปตฺตา วา อญฺญํ ปาเปตฺตา วา โภเชตฺตา วา นตฺติ ฯ เสด์
 อญฺญลิโย มุเช ฐนฺติมตฺเตเยว ฐีรํ สมฺปชฺชติ ฯ เตะ ฐีรํ ปิวิตฺวา สฺมุชฺชา
 นิจฺจนฺตฺตา อญฺญาย ปกฺกมฺนฺติ ฯ มาตานิ มม ปุคฺคโตติ น สญฺชานาติ ฯ
 ปุคฺคโตนิ มม มาตานิ น สญฺชานาติ ฯ เอวํ อสญฺชานนฺตานมฺปิ เตะ
 ยาคฺคปฺปุตฺตานํ อญฺญมอญฺญํ ราโค นฺนํปชฺชติ ฯ ชมฺมกาทฺเลน เตะ วสฺสสสฺสสฺส
 สฺสฺสวา ตโต จฺกฺตา อคฺคฺกเว วา สฺสฺสฺสเว วา อญฺญปชฺชนฺติ ฯ วิสฺสฺสฺสสฺส
 อปาเย น นิจฺพตฺตนฺติ ฯ เอวํ ปสฺสมกฺปเป มนฺนุสฺसानํ ปากฺกาวโต ยาว
 กปฺปาวสานา เอกสฺสวาสว เตะ สมฺปคฺคฺติ ฐินาถนฺการณฺิกา¹ ฯ
 อคฺคฺกรรฺกฺที่ปวตฺตนา ฯ

10

มหาที่ปจฺจกฺกํ ฯ



¹ คัมภีร์นี้ : มีถ้อยคำอีกบรรทัดอยู่ที่หอสมุดแห่งชาติ

ยี่ ปุพฺพเพ วุฑฺฒิ ลุงกาทีปาทโย ทวีรสหฺสฺสพฺพททีปาท ปริกฺขทีปาท
นยามาที ๑ คตฺถ ลุงกาทีปเกติ เหวณนามโก ทีโป ๑ โส กิร ภควโต
อภิสฺมโฬสิโต ปุเรปิ มนุสฺสา สฺมุญฺโญ ยถฺวปริกฺขทีปโต อโหสิ ๑ สตฺถ
ปรินิพฺพานทิวเส ปเนส มนุสฺสาวาโส ๑ เทน วุฑฺฒิ มหาวิเส^๒

5 ลุงกา ยี่ วิชยสนามโก กุมารโ
โอสฺมิโธ ติรฺมคติ คมฺพปญฺญิตฺเตเส
สาธานํ ยมกคฺชณามนุสฺสรสฺมิ
นิพฺพาทุํ สยิตฺตึเน กณฺนาคคฺคสฺสาที

10 สีหพาทุ ราชชา กิร วุฑฺฒนเียน สีตปุเร รชฺชํ กาเรทฺวา
อตุคฺโค โกณิฏฺฐํ สีทสิวสี อตุคฺคมเหสี กตฺวา ตาย สฺพฺมิ สํวาธํ กตฺวา
โสเสถกฺขทฺตุํ เทว เทว ยมเก ปุฑฺฒเต ปฏฺธิกึ ๑ ทฺวทฺทีสญฺจตุส ปุฑฺฒตา ๑
เตสุ เย เทว ปุฑฺฒตา ปฐฺมชาตา คตฺถ เขฏฺโฐ วิชโย นาม กณฺโฏ
สุมิคฺโค นาม ๑ วิชโย ปน อปฺราชา ทฺวทฺวา สตฺถปฺริสฺสทปฺริวาโร พุฑฺโฏ
กามชาตาทีนิ กโรนฺโต นิกรธา ติคฺขทฺตุํ วาริตฺตปิ อนาทियมฺโต ๖ ทว
15 ปุฑฺฒิ มาเททีติ กุฑฺฆเทติ นากเรที วุฑฺฒเต ตํ อธาเตคฺคาเมน ปิตฺธา ตํ
สปรिवารํ นาวาย ปกฺขิปาเมตฺวา มหาสมฺมุเท วิสฺสฺสฺซาปิตฺเต สตฺถ
ปรินิพฺพานทิวเสเยว ลุงกาทีปํ ปุฑฺฒโต ๑ ททา สตฺถตา ปรินิพฺพานมฺมฺเจ
นิปฺปนโน สมิเป ฐิตํ สํกํ เทวานมิมฺหํ อาพาเปสิ วิชโย อชฺช ลุงกาทีปํ
ปุฑฺฒโต ยม จ สาสนํ คตฺถ ปกฺกิตฺตึสฺสตี คตฺมา สปรिवารมฺมฺจ ตํ ลุงกาทีปมฺมฺจ
20 ธิกฺข มหาราชาที ๑

1 ฐวฺพิทานิพนธ์ฉบับนี้ หน้า 93
2 ตา. ที. 1/239
3 ฐวฺพิทานิพนธ์ฉบับนี้ หน้า 127-129

สกุโก ออุปปลกุก นาม เทวปุตฺต อานาเปสิ ทุว ภูช
กโรหิตี ๑ โส ตถา อกาสิ ๑ วิชโย ปน สปริวารโร ปริพฺพทชกเวเสน
รูกฺขมฺเ เด นิสินฺนํ ออุปปลกุกเทวปุตฺต ออุปสงฺกมิทฺวา โกนาโม โภ อํ
ทีโปติ ปฺจุลฺลิตี ๑ ลุงฺกาทีโป นามายนฺติ อาท ๑ เตน วุคฺค

5

วิชชปฺปมฺชชา สหฺมุเพ ๑ อูปฺเปจ อูปฺจุลฺลิตฺตุ
อํ โภ โภ นุ ทีโปติ ๑ ลุงฺกาทีโปติ โสชฺรวีติ ๑

เอวํ โส สตุฏฺ ปรินิพฺพทานทิวเสเบว มนฺตุสวาวาโส อโหสิ ๑
คฺมฺพปฺลุตฺตีทีโปติปิ เอตฺตฺเสว นามํ ๑ วิชโย กิร สปริวารโร นาวาโต
อฺตุฏฺทริทฺวา กิลฺนคฺคทาย ปฺรฺวี่ อามฺมุทิตฺวา นิสีหิตี ๑ เทสฺสจฺ ปาณิ
๑๐ สฺฐิติมฺภฺชิตฺโต คฺมฺพทวฺญฺโย อโหสิ คฺคฺมา เทหิ อามฺมุทิตฺเทโส คฺมฺพปฺลุตฺตี
นามํ ชาโต ๑ คฺคฺคฺค ปฺจุลฺลิต มาปิตฺ นคฺรมฺมิ ลุงฺกาทีโปติ เอวมนฺนาม
ชาโต ๑ เตน วุคฺค^๒

15

นาวาย ภูมิมฺภฺชิตฺตฺวา ๑ วิชชปฺปมฺชชา คทา
กิลฺนคฺคา ปาณินฺนา ภูมิม ๑ อามฺมุทิต นิสีหิตฺตุ
คฺคฺค ภูมิมฺภฺชิตฺตฺวา ๑ คฺมฺพปฺลุตฺตี ยโต อหุ
โส เทโส เจว ทีโป จ ๑ คฺมฺพปฺลุตฺตี คโต อหฺมฺมิ ๑

วฺจฺจฺจฺนเบน ปน สิทฺถนํคานํ มนฺตุสวาวาโส นีวาสนฺนฺฐานคฺคคา
สิทฺถทีโปติปิ เอตฺตฺเสว นามํ ๑ วิติ ลุงฺกาทีโป คฺมฺพปฺลุตฺตีทีโป สิทฺถทีโปติ
อจฺจฺจฺจฺน เอกํ ๑

1 มหาวสฺปาติ : ยังไม่ทันปริวรรตและพิมพ์เป็นเล่ม

2 มหาวสฺปาติ

ญาณวิภังควณ¹ นาม สโรจ จุกวิโรได นากวิสุต ติโยชนสติกเก
สกลคมุพปณฺธิทีเป สหุตตมฺพุกฺติปริวาริ รชชํ อลภิตฺวา² วุตฺตตฺตฺวา
ติโยชนสทฺมฺปมาโล ลุงฺกาทีโปติ ฆฺรฺรพฺโพ ๗

5 ยญฺเจตฺถ ลุงฺกาทีโปติ นามํ ตํ อิมสฺมึ พุทฺธปฺปาเท ปากฺกวเสณ
วุตฺตนฺติ ฆฺรฺรพฺโพ ๗ ตถาหิ กุกฺกุสฺเสสฺส ภควโต กาลเ อมฺ ทีโป
โชนทีโป นาม อโหสิ ๗ โทนาคนนภควโต กาลเ อมฺ วรทีโป นาม ๗
กุกฺกุสฺสภควโต กาลเ อมฺ นตฺตทีโป นามาตุยมนฺตุโธ สมฺมุตฺปาสาทิกาทิสฺสุ
วุตฺโต ๗

10 สิทฺทาหุ ราชชา ปน วิชยาทีนํ ภริยาโย เจว กุมารเก จ
นารายํ ปกฺกชิปาเปตฺวา วิสุํ วิสุํ สมฺมุเท วิสุรชฺชวาเปสิ ๗ เท วิสุํ วิสุํ
ทีเป โอกฺกมิตฺวา ตตฺถ วิสุํ ๗ ตตฺถ ภริยาหิ โอกฺกนฺตทีโป มหิลาทีโปติ
ปญฺญาบิตฺต ๗ กุมารเหติ โอกฺกนฺตทีโป ปน นตฺตทีโปติ ๗ เทน วุตฺต

นตฺตทีโปติ ญายิตฺต กุมารโอรฺกนฺตทีโปโก
ภริโยกฺกนฺตทีโป กุ มหิลาทีโป อิตฺติ ๗

15 อยเมตฺถ สฺงฺเชโป ๗ วิภูดาโร ปน สฺฐิ⁴เก มทาวเส⁵ โอลเเกทฺพุโพ ๗

¹ ดน. วิ. /578

² ญาณวิภังควณฺณา ไซ... รชชํ อลภิตฺส... แต่อาจารย์ น.อ. (พิเศษ)
แย้ม ประพันธ์ทอง ไทรอสังเกศว่า ก็มีกรัฟแต่งทางด้านนา มักนิยม ดูว่า ปัจจัยคุณหากย
เช่น ก็มีกรัฟุาโยทัย เป็นค่น

³ ส. ปา. 1/87-88

⁴ มทาวส์ฐิกา : ยังมีโคปวิวรรตเป็นอักษรไทย

⁵ มทาวส์ปาลี : มีต้นฉบับอักษรขอมอยู่ที่หอสมุดแห่งชาติ

อิติ ดงกาทิปโป นคฺคทิปโป มหิลาทิปโปติ เอวมาทโย
 ปริตฺตทิปปา ฯ เต ปณฺ ญสฺมา อเนกตฺตา อนวเสเสน ทสฺเสตฺถ
 อสฺสกุณฺเฒยา โหนฺติ สฺสฺมา เอกเทเสน อมฺเหติ ทสฺสิตาติ ฯ

อิติ จุกฺวาททิปปิยํ ทีปนีทฺเทโส นาม จุกฺกุโถ กณฺโฑ ฯ



ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย